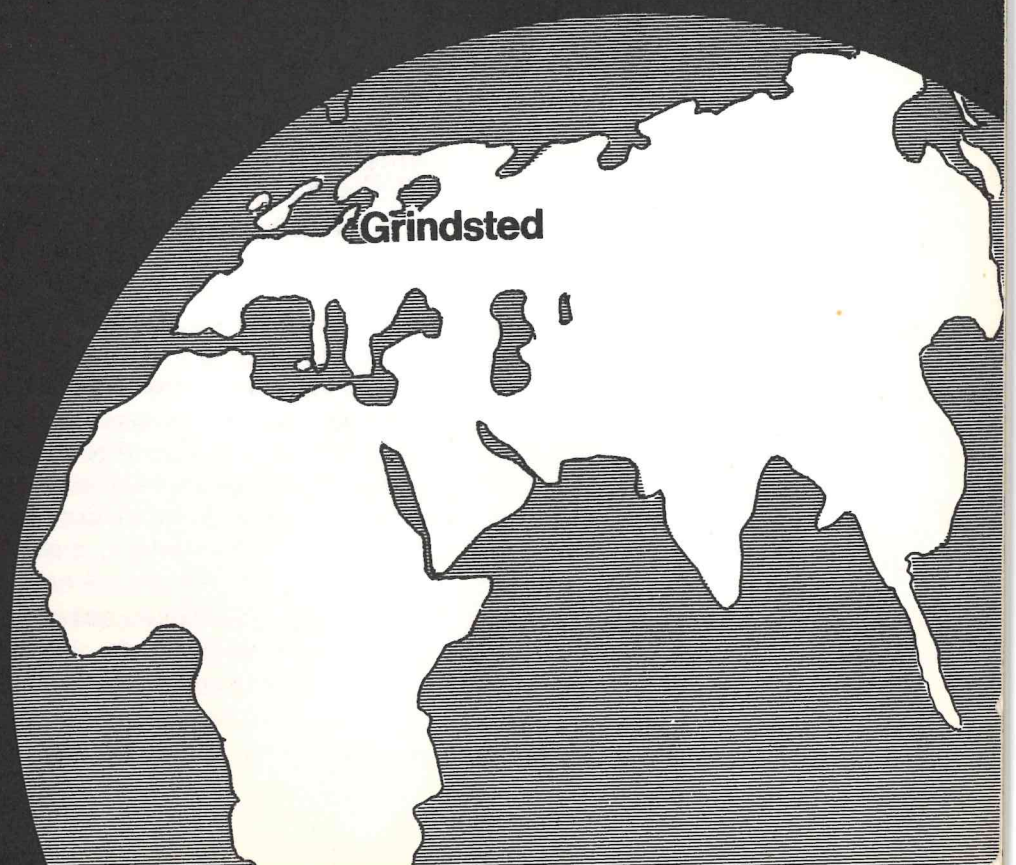

NOAH 29-30

Radhusstræde 13, 1466 København K, tlf: (01) 156052, postgiro: 160039

Grindstedværket - blot ét problem

Udgiver:

NOAH,
Rådhusstræde 13¹,
1466 København K
Tlf. (01) 15 60 52.
Postgiro 16 00 39.
Åbningstid: kl. 10-16 mandag -
fredag samt de fleste hverdags-
aftener.

Abonnement:

NOAH 25-36 kr. 35.

Udkomne numre fra NOAH 10 kan
købes, så længe oplag haves:
NOAH 10-18: kr. 2,00 pr. nr.
NOAH 19-24: kr. 3,00 pr. nr.

Bestilling af abonnement eller æl-
dre numre sker ved indbetaling på
giro 16 00 39. Anfør på talonen,
hvilke numre, der ønskes tilsendt.

Meddelelser om flytning sendes
til posthuset.

Reklamationer over udeblivelse
og uregelmæssigheder i levering
meddeles posthuset, der skal lig-
ge inde med de(t) manglende ek-
semplar(er).

NOAH-bladet udkommer, når der
er stof til et nummer, og altså ik-
ke på faste tidspunkter.

NOAH's bladgruppe har medvirket
ved dette blads udformning.

EKS-SKOLENS TRYKKERI
(01) 12 52 86 - (03) 78 81 82

Indhold:

Forord	2
Indledning	2
Træk af Grindstedværkets udvikling	3
Forureningen af Varde - Grindsted Å	4
Fra Kærgård til Vesterhavet .	8
Grindal-episoden	11
Politik og økologi	15
GV's økonomiske forhold ...	18
Presse og økologi	20
Bilag	22
Afsluttende bemærkninger ..	32

Forord

Dette nummer af NOAH-bladet er først og fremmest en skildring af forureningssagen GRINDSTEDVÆRKET, men tillige et forsøg på at belyse tilfældet Grindstedværket i dets samfundsmæssige sammenhæng, med andre ord at vise årsagerne til industriens miljødelæggelse i et samfundssystem som det danske.

Til de fleste afsnit har vi vedføjet bilag eller litteraturhenvisninger, for derved at give læseren bedre mulighed for at sætte sig ind i problemerne. På grund af begrænset plads er en del bilag udeladt, men interesserede kan til enhver tid henvende sig til os for at låne yderligere kilde materiale.

Vi mener, at dette nummer af bladet udmærket vil kunne anvendes som et debatoplæg i studiekredse m.m., men også folk, der ønsker en "dybere" indsigt i forureningsproblematikken, end det sædvanligvis er muligt at få ved læsning af aviser, kan med udbytte læse vores "rapport".

Til sidst skal vi gøre opmærksom på, at vore meninger i NOAH/Ansager ikke nødvendigvis behøver at være identiske med andre NOAH-gruppers opfattelser.

Uffe Dreesen - Jens Kjær Larsen - Merry Larsen

NOAH/Ansager,
Fuglebakken 5,
6823 Ansager.

Indledning

Grindsted: for 100 år siden blot et par huse omkring en kirke langt ude på heden. I dag en driftig by på 7000 indbyggere og centrum i et handelsdistrikt på 20.000 mennesker.

En vigtig faktor i byens udvikling var anlæggelsen af jernbanen og stationen i 1914. Kommunikationsmidlernes udbygning var anledningen til at industrier som i/s HIOS (senere Grindstedværket) og slagteriet blev oprettet. I dag er disse to industriforetagender byens største arbejdspladser med henholdsvis 800 og 500 ansatte.

Man kan således regne med at godt 1/4 af byens befolkning (ansatte + familie) er direkte afhængige af GV som arbejdsplads (lønudbetalinger) og indirekte endnu flere (handels- og servicefagene).

Selvfølgelig vil en virksomhed som GV med så stor økonomisk dominans præge såvel byens fysiske udvikling som den lokale meningsdannelse. Dette er flere gange kommet klart til udtryk i den senere tid, hvor både byens borgmester og arbejderne på fabrikken har givet deres accept af den stigende miljøforurening forårsaget af GV.

At kapitalmagt er den reelle magtfaktor i dette spil kan ingen være i tvivl om. Kun er det sørgeligt, at snævre økonomiske interesser kan stække arbejderne (befolkningens) sunde sans så meget, at fremtidens realiteter skubbes uigenkaldeligt til side til fordel for det daglige brød.

Naturligvis skal arbejderne ikke have skylden for GV's "lovlige" miljøpolitik. Det er forståeligt, at man kæmper for sin eksistens-opretholder (arbejdsplads). Skylden må også her lægges på et falleret samfundssystem, der tillader individuelle, private interesser at skabe rigdomme ved at udbytte andres arbejdskraft. Forstår man så som GV's ledelse (godt hjulpet af såvel lokale som højere offentlige myndigheder) at overbevise arbejderne om "produktionsvækstens nødvendighed", har systemet fået endnu en sten fastmuret i sit fundament, som bliver svær at rokke ved.

Træk af Grindstedværkets udvikling

Svovlsyrefabrikkerne opførte under 1. verdenskrig et fabriksanlæg i Grindsted til fremstilling af trækul og trækulstjære. Fabrikken, der fik navnet i/s HIOS, blev nedlagt i 1920 på grund af manglende rentabilitet. Efter at fabriksbygningerne et stykke tid havde ligget ubenyttet hen, blev de i 1924 købt af cand. polyt. Chr. Lundsgård sammen med civilingeniør Herbst. De grundlagde i/s Grindstedværket. På fabrikken udviklede og fremstillede man sikkerhedssprængstoffer. Men denne produktion blev på grund af koncerndannelser i udlandet indstillet efter et stykke tid. Chr. Lundsgård overtog herefter virksomheden og startede en produktion af medicinalvarer samt hjælpestoffer til margarineindustrien. Grindstedværket blev i 1939 - efter Lundsgårds død i 1938 - omdannet til et aktieselskab, hvori De Danske Spritfabrikker ejede alle aktierne. Dermed var grundlaget for GVs kraftige ekspansion lagt.

Grindstedværket i dag

Selve Grindstedværket ligger stadig i Grindsted, men hovedkontoret og research-laboratorier er placeret i Århus, hvor ca. 300 mennesker er beskæftiget.

På værket i Grindsted, som er beliggende på et 52 ha stort areal, arbejder ca. 800 mennesker.

GVs produktionsområder kan deles op i to: 1) produktionen af medicinalvarer, 2) produktionen af næringsmiddeladditiver.

Af medicinalvarer fremstilles syntetiske vitaminer (GV var den første til at producere syntetiske lægemidler i Danmark), hvoraf fremstillingen af typerne C-vitamin, B₁, B₂ og B₆ samt Niacin og niacinamid hører til de vigtigste. Desuden fremstilles sulfonamider (som er af betydning ved bekæmpelse af visse infektioner), beroligende stoffer, sovemidler m.m.

Produktionen af næringsmiddeladditiver tegner sig for halvdelen af GV's omsætning. Emulgeringsmidler er den mest betydningsfulde del af denne produktion. Stofferne anvendes bl. a. i bageri-, iscreme- og margarineindustrien. Desuden fremstilles aromastoffer til anvendelse i fedtholdige næringsmidler (især margarine) samt enzymer, som anvendes f. eks. til frugtsaft og stivelse samt i mølleri- og vaske-middelindustrien.

90% af værkets produkter eksporteres, hvoraf 3/4 går til EEC-lande. Af den øvrige del af eksporten sælges det meste på markedet i USA.

Datterselskabet SYNTETIC med hovedsæde i Århus varetager eksporten af GVs produkter. Desuden har man datterselskaber i udlandet: GRINDSTEDVAERKET GmbH Hamburg, og Grindsted Products Limited, Bury St. Edmunds, England.

Den 9. august 1973 forlød det i VESTKYSTEN, at GV vil udvide for 30 mill. kr. Planerne for udvidelsen, som er hemmeligholdt af hensyn til konkurrerende virksomheder, er nøje forbundet med tilladelsen til yderligere dumpninger.

Den nye afdeling, der blandt andet skal producere råvarer til vitaminpiller, vil kunne beskæftige 35 mand. Men det afhænger af arbejdskraftsituationen i foråret 1974, hvor planerne måske allerede kan realiseres. (GV lider af konstant arbejdskraftmangel og har overvejet at "importere" fremmedarbejdere for at bedre situationen).

Afdelingen i Grenå

GV har ved Grenå opført et fabriksanlæg til produktion af biokemiske produkter. Produktionen startede i 1972.

Problemer med udledning af store mængder spildevand var medvirkende til, at GV den 2. oktober 1973 meddelte, at produktionen på afdelingen helt skulle aftrappes. Denne produktionsindstilling er nøje forbundet med værket's planer om udvidelse og skyldes, at "man i fremtiden vil beskæftige sig med en mere lønsom produktion, end den fabriksanlægget var baseret på".

Eksplodingsulykken på GV

Tirsdag den 7. november 1972 indtraf der på GV's PGA-fabrik (en afdeling, som producerede hjælpestoffer til iscremeindustrien) en kæmpemæssig eksplosion, der jævned en to-etages bygning og et 20 meter højt destillationstårn med jorden. Eksplosionen, der knuste adskillige ruder i Grindsted by, kostede 4 mennesker livet, nemlig de 3 arbejdere og den ansvarshavende ingeniør, som opholdt sig i bygningen i eksplosionsøjeblikket.

På grund af holdskifte var der ik-

ke flere til stede i afdelingen

Ved de efterfølgende undersøgelser af resterne af afdelingen, blev årsagen til eksplosionen fastslået til store mængder af acetone, som på en eller anden måde var blevet antændt.

I februar 1973 besluttede direktoratet for arbejdstilsynet, at der ikke skulle rejses tiltale mod GV's ledelse. Man begrundede det med, at ledelsen havde ført det nødvendige opsyn med PGA-fabrikken.

I INFORMATION den 8. februar 1973 svarede fabriksinspektør Heide Jørgensen fra Arbejdstilsynets Vejle-kreds, som havde forestået arbejdstilsynets undersøgelser på GV, følgende på spørgsmålet: "Hvilket tilsyn har ledelsen ført med den ulykkesramte afdeling?"

"Tilsyn og tilsyn. Det er klart,

at ledelsen har været nede på afdelingen, men vi kan ikke sige, at ledelsen sådan førte noget regelmæssigt tilsyn, idet det jo udtrykkeligt var den pågældende ingeniør, der stod for afdelingen og havde fået ansvaret for den overdraget. Så tilkommer det ikke os at forske voldsomt meget i, hvor meget de så har ført tilsyn med ingeniøren og afdelingen igen".

Samtidig med, at GV meddelte, at produktionen på afdelingen i Grenå skulle standses, erklærede direktør Anders Herløv (VESTKYSTEN, den 3. oktober 1973), at man ikke turde genopføre PGA-fabrikken, og dermed genindføre den proces, som der blev arbejdet med (PGA-fabrikens arbejdsproces er blevet udviklet på GV's egne laboratorier i Brand (Århus)).

Forureningen af Varde-Grindsted å

Udviklingen fra 40'erne til 68

Varde-Grindsted Å, der strækker sig over en længde af 74 km, med udspring 1 km vest for Billund og udmunding i Ho bugt (se kortet), blev allerede i midten af 40'erne genstand for sportsfiskernes årvågenhed, og snart indløb de første klager til GV for forurening af åen. Ribe Amt blev herefter af GV opfordret til at nedsætte en landvæsenskommission, som nærmere skulle behandle problemerne omkring udledningen af værket's spildevand. Denne landvæsenskommission fastsatte i 1950 visse krav og bestemmelser til det spildevand, der måtte udledes. Krav som GV hævder er blevet overholdt.

Sagen omkring åen blussede atter op i 1955, hvor fiskeriejer H. Henriksen, Ålling Dambrug ved

Ansager, overfor landvæsenskommissionen rejste en sag om den stadig voksende forurening af åen,

der havde bevirket store tab for hans dambrug. I 1957 blev GV, Grindsted Kommune, Andelsslagteriet m.fl. idømt en erstatning til dambruget. Det blev senere købt af GV, måske for at undgå mere vrøvl!

GVs ekspansion i 50'erne var så stor, at der tydeligt skete en øget forurening af åen, hvorfor landvæsenskommissionen, efter henvendelse fra GV, bestemte, at de stoffer, som det ikke var forsvarligt at lede ud i åen, skulle transporteres til Kærgård Plantage ved Vesterhavet fra 1957.

Op gennem 60'erne bedredes situationen i åen ikke. Tværtimod skete der en yderligere forværring, og at der ikke kun blev udledt spildevand med indhold af organisk stof fra GV, viser sig bl.a. ved, at Levnedsmiddeldirektoratet i Varde har konstateret barbitursyre i åvandet.

I henholdsvis 1965 og 68 fik GV bøder for ikke at have overholdt landvæsenskommissionskendelsen fra 1950. I 1965 opdagede man, at reaktionstallet (dvs. surhedsgraden) i åen var forkert som følge af en ulovlig udledning. Samme år anklagede Sig Dambrug GV for at være den direkte årsag til tusinder af fisks død i bruget. I 1968 blev GV og Grindsted Kommune kendt skyldige og idømt et erstatningsbeløb på 100.000 kr.

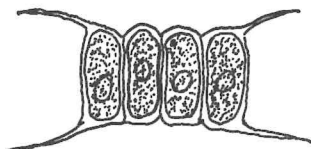
Kviksølvforureningen af åen

Fiskeriministeriet forbød den 31/3 71 al salg af fisk fanget i Varde-Grindsted Åsystemet. (Forbudet er stadig gældende). Baggrunden var Isotopcentralens rapport om kviksølvindholdet i fisk, fanget i danske vandløb og farvande. Varde-Grindsted Å viste sig at være et af de mest kviksølvforurenede vandløb. Der var konstateret et usædvanligt højt indhold af kviksølv på 15,8 ppm (ppm=parts per milli-

on). Den svenske grænse for kviksølvindhold i fisk er til sammenligning 1,0 ppm). I Hoddeskov Kanal fangedes ål med op til 11,45 ppm kviksølv og gedder med indtil 10,48 ppm.

Kviksølv er et meget giftigt tungmetal, som i Japan har forårsaget store forureningskatastrofer. F. eks. har udledning af kviksølv fra en plastikfabrik dræbt adskillige mennesker og invalideret mange andre. Optages kviksølv i alger, vil det meget langsomt kunne udskilles igen. Indgår disse i en fødekæde, opstår der en akkumulationsproces kaldet bio-akkumulation. Denne proces kan kort forklares på følgende måde:

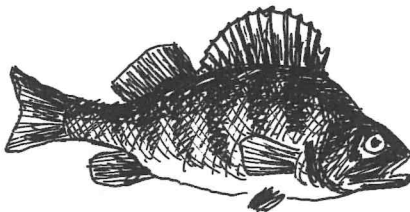
1000 kg alger optager 0,1 g kviksølv. Gennemsnitsindholdet i algerne er 0,1 ppm kviksølv.

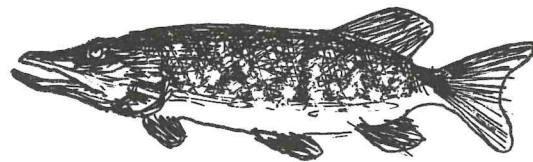
De 1000 kg alger vil kunne opfodre 100 kg vandlopper. Vandlopperne vil komme til at indeholde 1 ppm kviksølv.

De 100 kg vandlopper vil kunne opfodre 10 kg småfisk, der vil indeholde 10 ppm kviksølv.

De 10 kg småfisk kan opfodre 1 kg spisefisk med et kviksølvindhold på 100 ppm.

Det sidste led i en sådan fødekæde kan således, som det er sket i Varde-Grindsted Å, koncentrere betydelige mængder af et stof som kviksølv. Denne akkumulation/koncentration kan selvfølgelig også ske i et menneske: spiser man i længere tid svagt kviksølvforurenede føde, kan der efterhånden koncentreres en giftig mængde i kroppen.

Ligesom kviksølv kun meget langsomt udskilles fra levende væv, forsvinder det kun langsomt fra slammet i et vandløb. For Varde-Grindsted Å's vedkommende ser det ud til, at kviksølvet langsomt bevæger sig med strømmen ned til den ret dybe Karlsgårde Sø, hvor det aflejres på bunden.

Da GV er den eneste betydelige kemiske virksomhed i nærheden af Grindsted Å, faldt mistanken naturligvis hurtigt på værket. En af de ting Isotopcentralens undersøgelse viste var, at jo længere man nærmede sig værket jo større var indholdet af kviksølv i fiskene. GV nægtede sig skyldig, men blev i juni 1972 idømt en bøde på 70.000 kr.

Men kviksølvet ligger jo stadigvæk på åbunden. For at løse dette alvorlige problem har det tekniske udvalg for Ribe Amt, sammen med Miljøstyrelsen, nedsat et projektudvalg, som skal finde en løsning.

Man tænker sig en oprensning af hele åløbet, for derved at fjerne det kviksølvforurenede slam. Ja, der har sågar været tale om at grave et helt nyt åløb! Hvem der skal betale for denne bekostelige affære, er endnu ikke blevet klarlagt. Fra amtets side har man overvejet på-

ny at anlægge sag mod GV. 70.000 kroner rækker ikke langt til en effektiv oprensning.

Litteratur:

"Oversigt over forurening i Ribe Amt", Amtsvandinspektoret, Ribe Amts Kommune, 1971.

"Kviksølv-ressource, forbrug, forurening", NOAHs emneserie, 1973.

"Kviksølv i fisk" (Mercury in fish) 1968-1972, Isotopcentralen, september 1972.

"Det forurenede Japan": udgivet af NOAHs Stockholmgruppe.

A/S Grindstedværket: "Spildevandsforhold", intern redegørelse til medarbejderne.

Natronlud-udledningen

I juli 1973 skete der en fejl i GVs pH-reguleringsmekanisme. (Det er et automatisk anlæg, som holder pH-tallet i værkets spildevand konstant. Falder pH (vandet bliver surt) tilsættes natronlud; stiger pH, tilsættes svovlsyre). 20 tons natronlud blev lukket ud i åsystemet. En alarmlampe, som varslede fejlen, blev overset af de vagthavende arbejdere.

Den daværende leder af spildevandsafdelingen, civ.ing. Tøffner Clausen, udtalte, at virkningen i åen kun var 50-100 døde skaller. Sportsfiskerforeningen i Varde anså dette tal for alt for lille.

Ved den efterfølgende retssag i oktober havde retten svært ved at placere ansvaret, men udgangen på det blev, at den ansvarshavende ingeniør, Arne Dahlstrøm, idømtes en bøde på 1000 kroner.

Situationen omkring åen i dag

Ifølge værkets egne oplysninger skaffer det sig i dag af med sine spildprodukter på følgende måde:

Spildevandet fra enkelte processer, for det meste saltholdige lude, føres til dumpning i Atlanterhavet.

Resten af spildevandet ledes ud i Varde-Grindsted Å, efter at det fedtholdige spildevand er blevet flo-teret, (fedtet fjernes ved centrifugering), og der er foregået en bundfældning i nogle slambassiner. Dette spildevand består dels af kølevand, regnvand, organisk spildevand fra vitaminproduktionen, dels opløsningsmidler (en mindre del, idet størsteparten genanvendes.)

Kviksølv anvendes nu næsten ikke på værket og kun i et lukket kredsløb.

Destillerede remanenser (faste rester fra bl.a. destillation) forbrændes i værkets egne forbrændingsanlæg. Tidligere blev de deponeret på kommunens losseplads. Dertil føres nu kun emballagerester og brugte rensesekul.

GVs øjeblikkelige rensesituation er selvfølgelig yderst utilfredsstillende. Kendsgerningen, at Grindsted Å hverken er særlig betagende at se på eller lugte til, har sammen med den store offentlige interesse omkring forureningen af åen ført til, at man i løbet af 1974 vil færdiggøre et helt nyt rensningssystem både fra kommunens og GVs side.

Den fremtidige rensning af spildevandet

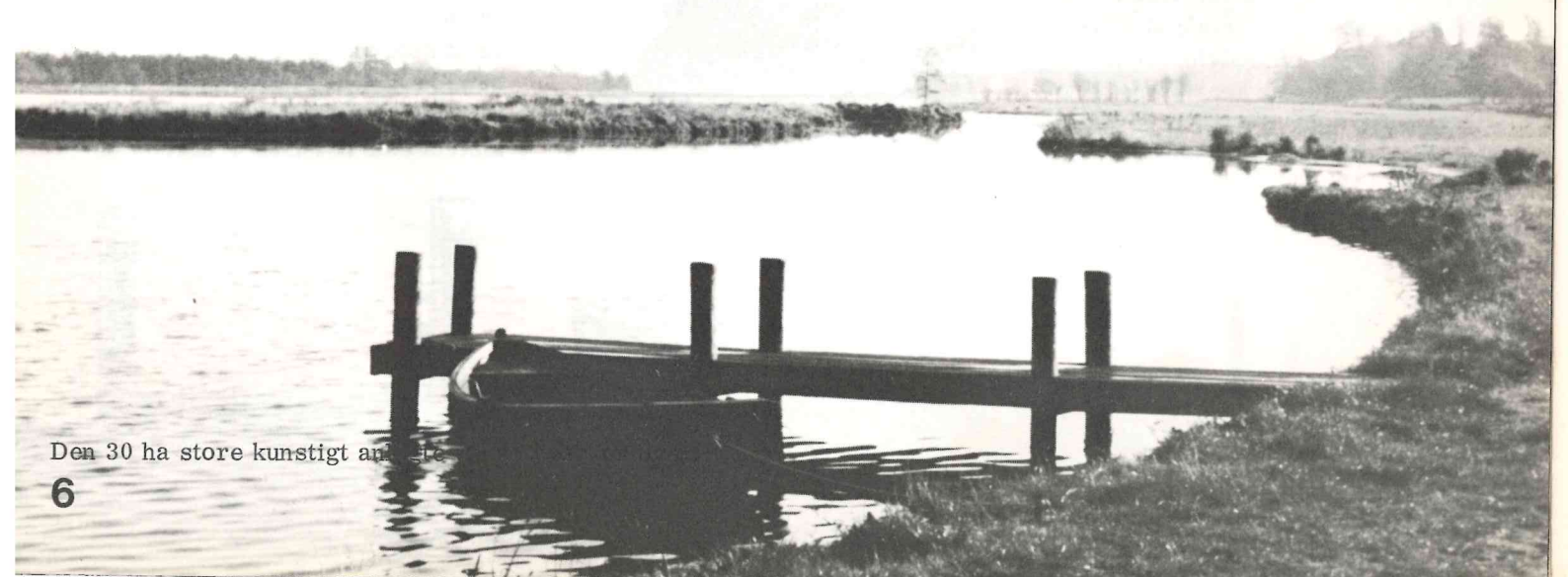
En adskillelse af spildevandet i to systemer, et rødt system og et

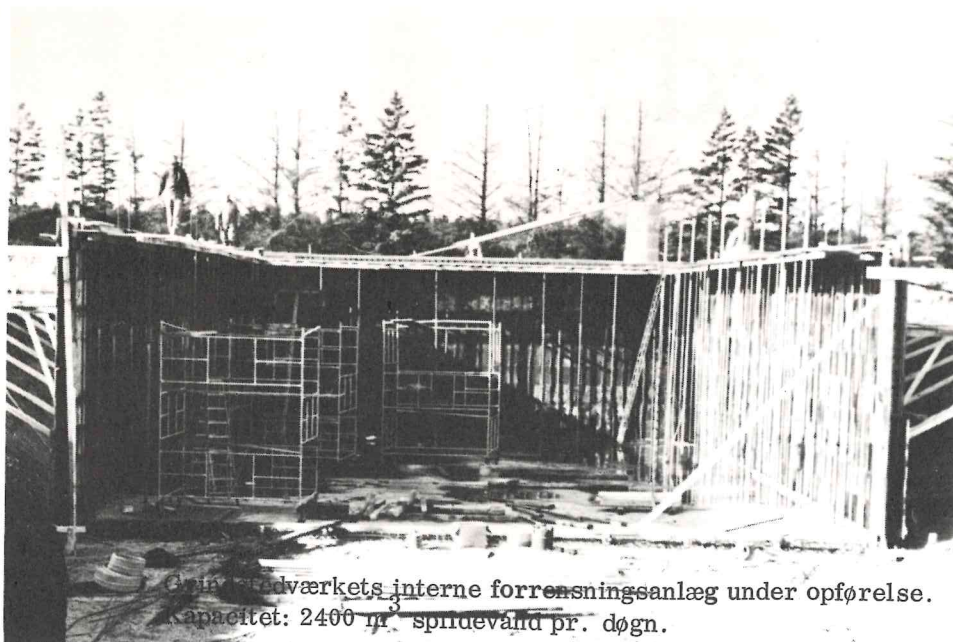
blåt system, er en af de vigtigste ændringer i GVs spildevandsbehandling, som det ifølge planen skal fungere efter maj 1974.

Det røde system omfatter procesludene (ludene, som skal dumpes, holdes helt ude fra dette dobbelte spildevandssystem) og alt andet forurenede spildevand. Dette "røde" spildevand behandles først i værkets nye "aktive slambehandlingsanlæg", der er ved at blive bygget nord for værket. 70% af det organiske stof skal efter planen fjernes her. Anlæggets kapacitet er 24000 m³ i døgn. "Forrensingsanlægget" er et andet navn for slambehandlingsanlægget, som skal have kostet 6 mill. kr. Fra det aktive slambehandlingsanlæg ledes det røde spildevand til Grindsteds kommunale Øst-renseanlæg. I 1972 begyndte man opførelsen af dette biologiske rensningsanlæg, som først forventes færdigt i slutningen af 1974, da nogle uforudsete vanskeligheder har forsinket færdiggørelsen. Fuldt udbygget er det dimensioneret til 90.000 ækv. personer og har kostet 18 mill. kr.

Efter at have været igennem Øst-anlægget ledes spildevandet endelig ud i åen.

Det blå system indbefatter kølevand, regnvand og andet svagt forurenede spildevand. En bundfældning er den eneste rensningsproces dette spildevand gennemgår på værket. En nyanlagt 30 ha stor kunstig sø skal dog også behandle det blå spildevand. Gennem 10 tilløb føres det ind i søen, hvor det opholder sig mindst 20 døgn for yderligere bundfældning og nedbrydning inden det tilføres åen. Til denne "eng-sø", hvormkring byens rekreative facili-

Grindstedværkets interne forrensingsanlæg under opførelse. Kapacitet: 2400 m³ spildevand pr. døgn.

teter er blevet anlagt, har GV betalt 500.000 kr. Søens rensningseffekt skal være tilfredsstillende og en landvæsenskommission har godkendt den i november 1973.

En kontrolleret losseplads (losseplads med almindelig tildækning, men med minimal udsivning til grundvandet) hører også til Grindsted Kommunes fremtidsplaner. Kun rensekul og emballageaffald vil blive ført dertil fra GV.

De destillerede remanenser er det meningen at Kommunekemi A/S i Nyborg skal forbrænde.

Krog-gruppens rapport

I juni måned 1972 afholdt nogle tidligere og daværende elever fra Akademisk Studenterkursus en forureningsundersøgelseslejr i Krog ved Billund.

Ud fra erfaringer fra en tidligere lejr samme sted i påskeferien 1972 var målsætningen med lejren "så korrekt og sandfærdigt som muligt og uden nogen form for fortielse at beskrive enkelte eksempler på artsdestruerende kræfters dynamik og effekt. Det er for os indlysende, at vor målsætning er politisk, idet vi i de valgte eksempler med al ønskelig tydelighed ser økonomisk stærke "mindretal" undertrykke og udbytte svagere stillede grupper". (Fra forordet til Krog-rapporten).

Resultatet af lejren blev senere offentliggjort i en rapport "Hvem ødelægger Danmark - en dokumentation - Krog-gruppen". Da denne rapport indeholder en del

interessante oplysninger og resultater fra lejrens egne undersøgelser, har vi ment, at det ville være formålstjenligt at konfrontere GVs nye spildevandsafdelingsleder, civ. ing. A. Trautner, med materialet.

Trautner hævder, at mange oplysninger i rapporten er ukorrekte. De vigtigste anklagepunkter er følgende:

På side 11 nævner gruppen, at GV lige har taget et nyt rensningsanlæg med en kapacitet på 18000 m³ pr døgn i brug. Et sådant anlæg kender Trautner ikke noget til.

På samme side hævder Krog-gruppen, at de i værkets spildevand bl.a. har målt fosfat. Fosfat benyttes, ifølge Trautner, slet ikke på værket.

Side 11 indeholder oplysningen om et overløbssystem, som, når tankvognene ikke kunne klare transporten, skulle lede spildevand beregnet til Kærgård Plantage ud i Grindsted Å. Lederen af spildevandsafdelingen benægter eksistensen af et sådant anlæg.

På side 12 er der et afsnit om den nye Eng-sø, hvor Krog-gruppen har regnet søens rensningseffekt ud til 4%. Et tal, der af Trautner, anses for alt for lille. Han anslog effekten til ca. 90%.

På side 16 og 17 er der opført resultater fra en grundvandsanalyse ved Kærgård-gruberne. At der, som Krog-gruppen påstår, fandtes jern og bly, stammende fra GV, benægter Trautner.

Trods disse eventuelle ukorrektheder må Krog-gruppens initiativ (ved gennem egne undersøgelser og analyser at fremkomme med en vurdering af problemerne) absolut karakteriseres som positivt.

Rapporten må derfor anses for læseværdig i forbindelse med en nøjere undersøgelse af forholdene omkring GV.

Farve og lugt af Grindsted Å - som her passerer stemmeværket midt i byen - er læseren heldigvis fri for.

Fra Kærgård til Vesterhavet

Forholdet omkring de stadig tydeligere forureningstegn i Grindsted Å foranledigede GV til i midten af 50'erne at søge nye spildevandsrecipienter. Risikoen for at få en landvæsenskommissionskendelse eller løbe ind i nye erstatningssager, har sikkert bragt GV til denne gang selv at tage initiativet til at finde en løsning. Det væsentligste krav fra værkets side til problemets eliminering var, at det skulle være en billig løsning, der kunne skabe ro omkring den stadig stigende produktion. GV havde på dette tidspunkt forudset den udvikling, netop værkets produktionsområde var inde i, og man var derfor ikke interesseret i at bruge større beløb til spildevandsrensning, når disse penge kunne give større udbytte ved den planlagte ekspansion.

Det kan således ikke undre nogen, at GV i 1957 havde fået en aftale i stand med Klitdirektoratet om at måtte køre en del af sine affaldsprodukter ud i en dam i klitterne i Kærgård Plantage et par hundrede meter fra Vesterhavet mellem Henne og Vejers strand (fig.).

Klager over forureningen

Efter at udtømmingerne var påbegyndt, klagedes fra lokal side over lugtgener, og GV blev nødt til at overdække udtømningsstederne, således at affaldsvæsken kun kunne virke een vej: gennem sandet til grundvandet til Vesterhavet.

Badeforbud ved Kærgård Strand

Med de overdækkede gruber havde GV skabt så megen ro omkring udledningen, at man skal frem til 1963 før der fra officiel side gøres noget. Badende og turister ved Kærgård Strand havde længe ytret deres utilfredshed med såvel lugt som farve af badevandet. Kredslægen i Varde henstillede derfor i 1963 til Sundhedsstyrelsen om at undersøge forureningen af stranden ud for gruberne.

På foranledning af Sundhedsstyrelsens besigtigelse blev der givet badeforbud på en strækning af 300 meter ud for gruberne, idet affaldskemikalierne kunne være årsag til hudirritation for de badende.

D. F. & H.'s undersøgelser

I 1965-66 foretog Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser (D. F. & H.) en nøje analyse af de i Kærgård nedfældede stoffer samt deres virkning på det marine miljø ud for gruberne. Konklusionen var, at GVs spildevand (ufortyndet) var gif-

tigt for fisk og indeholdt stoffer, der kunne give afsmag i fisk. Dog mente man, at udsivningen fra gruberne til havet skete så langsomt, at fiskeriet ikke ville generes væsentligt af spildevandet.

GV søger en anden løsning

GV havde i efteråret 1965 i en henvendelse til Fiskeriministeriet forespurgt, hvilken holdning dette ministerium samt andre implicerede administrative grene ville indtage til bortskaffelse af værkets spildevand direkte i Vesterhavet. Det gjaldt først og fremmest spildevand af en sammensætning som det, man udledte i Kærgård, men man havde samtidig tænkt at aflaste Grindsted Å for nogle lude.

Fire år senere - december 1969 - fremkom Fiskeriministeriets svar, efter at sagen havde været til udtalelse i Udenrigsministeriet og ved D. F. & H. I svaret hed det bl. a.: "Uanset at aktuelle nationale og/eller internationale reguleringer således ikke forhindrer den omtalte udtømning i Nordsøen, må Fiskeriministeriet derfor fraråde, at mere langsigtede dispositioner m. h. t. selskabets spildevandsafledning baseres på en sådan fremgangsmåde." (bilag I).

Gruberne skal afvikles

Ved en landvæsenskommissionskendelse februar 1969 havde GV fået sin udtømningstilladelse til gruberne i Kærgård Plantage forlænget til november samme år, og derefter yderligere 2 år (700 m³ pr. uge).

Sundhedsstyrelsens advarsel

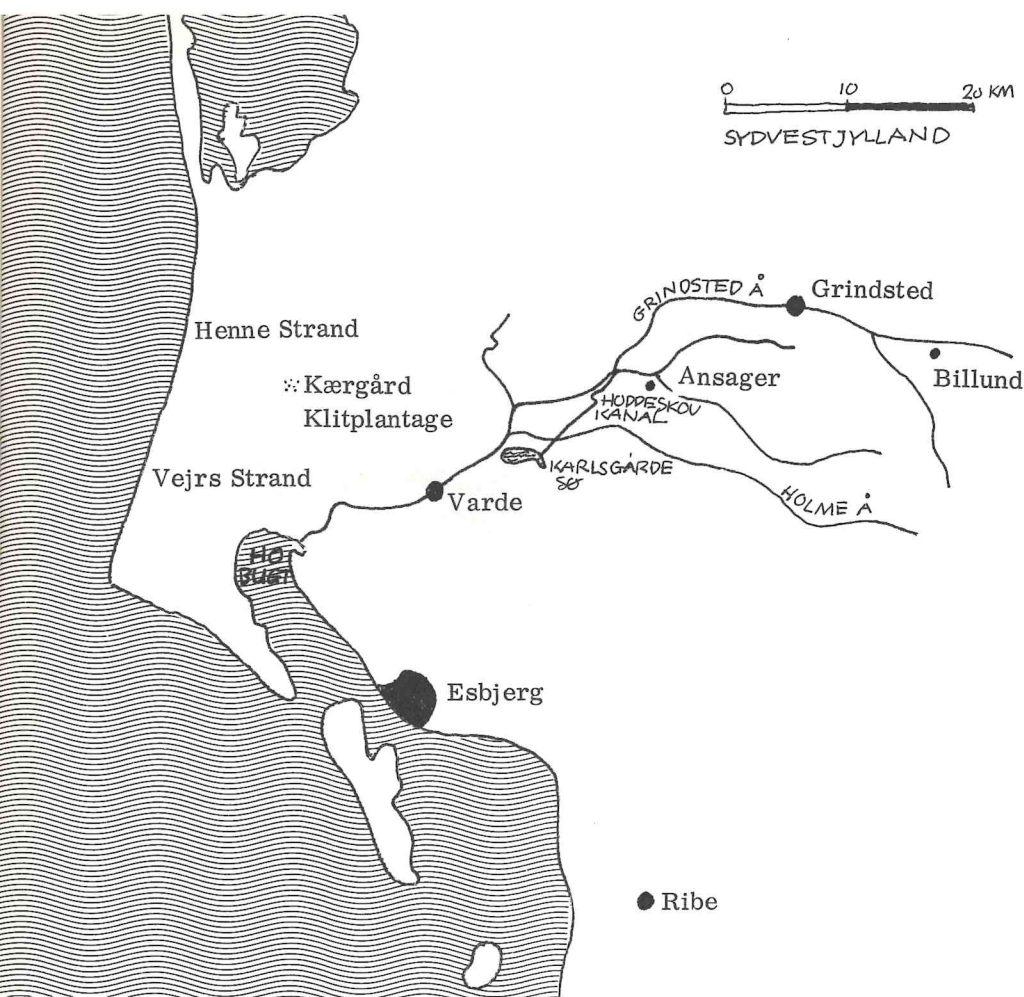
Da tilladelsen atter skulle tages op til revision i efteråret 1971, var flere aspekter kommet til. Sundhedsstyrelsen havde efter henvendelse fra en grundejerforening og fra kredslægen i Varde foretaget en række undersøgelser, ifølge hvilke det ikke kunne anses for "miljømæssigt forsvarligt" fortsat at lede spildevand ud i gruberne.

Landvæsenskommissionens kendelse - aftrapning

Trods Sundhedsstyrelsens advarsel forlængede Landvæsenskommissionen udledningstilladelsen - dog med en fastsat sidste dato for al fremtidig udledning. I kendelsen hed det herom: "... at udtømningen for tiden 3. november 1971 til 3. november 1972 begrænses til 500 m³ pr. uge, for det følgende år til 400 m³ pr. uge, og derefter fra den 3. november 1973 med yderligere aftrapning, der ikke er bundet med tidsfrister, indtil den 3. november 1974, på hvilken dato rekvisitens udtømning af enhver form for affaldsstoffer i Kærgård Plantage endeligt og fuldstændigt ophører."

GVs reaktion

Denne kendelse var GVs ledelse ikke tilfreds med, og i en intern redegørelse overfor (med)arbejderne hed det bl. a.: "... da vi af hensyn både til vore medarbejdere og vore mangeårige udenlandske kunder føler os forpligtet til at sikre GVs fortsatte produktion i Danmark, idet vi ellers ville have været nødsaget til straks at indstille den væsentligste del af fabrikkens produktion, har vi

set os nødsaget til at indanke kendelsen for overlandvæsenskommissionen."

Samarbejde mellem GV og MfF

Allerede efter landvæsenskommissionskendelsen 15. oktober 1971 havde GV kontaktet Ministeriet for Forureningsbekæmpelse (MfF) angående et snævrere samarbejde med hensyn til en langsigtet løsning på spildevandsproblemet. Efter en del forundersøgelser blev professorerne dr. phil. Chr. Petersen (Polyteknisk Læreanstalt) og dr. phil. B. Jerslev (Farmaceutisk Højskole) i februar 1972 udvalgt til på ministeriets vegne at foretage en gennemgribende undersøgelse af GV's produktionsprocesser og spildevandsproblemer.

Professorernes rapport forelå 22. juni 1972. Heraf fremgik det, at der var iværksat en række forsøg til nedbringelse af skadelige stoffer i nogle lude, at betydelige rensningsresultater allerede var opnået, samt at yderligere rensningsresultater - med en forøget indsats - ville kunne forventes.

Ansøgning om udledning af spildevandet i Nordsøen

Omkring samtidig (16. juni) med offentliggørelsen af rapporten sendte GV en officiel ansøgning om tilladelse til dumping eller udledning via rørsystem af værkets spildevand i Nordsøen.

Overlandvæsenskommissionens kendelse

GV fremlagde professorernes rapport for overlandvæsenskommissionen, men 6. september s.å. stadfæstedes alligevel den allerede afsagte kendelse, idet der dog tilføjes: "... at i det omfang, der kan opnås tilladelse til spildevandsfjernelse ved dumping i havet, eller der sker andre nydannelser vedrørende en hensigtsmæssig fjernelse af spildevandet, skal udtømningen i Kærgård Klitplantage ophøre snarest efter sådanne foranstaltningers iværksættelse og med den forkortning af de forangivne frister, som dette medfører."

Hemmelig rapport

GV har altid forhindret, at offentligheden fik kendskab til sammensætningen og mængden af værkets

spildevand. Det var en forretningshemmelighed, som af konkurrencemæssige årsager ikke kunne røbes, påstod man.

Men ad dunkle veje dukkede i midten af 1972 en oversigt over de lude, der skulle udtømmes i Kærgård Plantage i årets løb, op. Denne hemmelige rapport (påstemplet "FORTROLIGT"), som stammede fra GV's interne opgørelser, blev tilbudt flere dagblade, men ingen - selv ikke de altid "turdende" formiddagsblade - vovede at offentliggøre den. Endelig bragtes i Folkets avis' septemberudgave (nr. 5-72) hele rapportens ordlyd med kommentarer af såvel redaktionen som en repræsentant fra NOAH. I redaktionens bemærkninger, der hovedsagelig var af politisk karakter, hed det bl. a.:

"Over Grindstedværkets kapitalistiske ret til at beskytte sine "forretningshemmeligheder" står en meget større ret, som det i stigende grad vil blive et spørgsmål om selve livet at forsvare: vor menneskelige ret til at vide, hvad der er for gifte i det vand, vi bader i, i den fisk og den mad, vi spiser, og i den luft, vi ånder.

Det kapitalistiske samfund beskytter sine mægtige med et net af love. Nogle af dem drejer sig om patentrettigheder og forretningshemmeligheder.

Disse love har været skyld i, at befolkningen endnu ikke har fået besked om den virkelige sammensætning af det giftige stads, som Grindstedværket dag ud og dag ind pumper ud i statens plantage ved Kærgård... Nej, tavsheden omkring indholdet af Grindstedværkets spildevandsprodukter har ikke til formål at beskytte fabrikken mod konkurrence. Den har til formål at beskytte fabrikken mod befolkningen. Den skal gøre det muligt uden større larm at fortsætte svinerierne."

NOAH's repræsentant pointerede, at rapporten kun var en prognose, samtidig med at GV's egne forskere - og altså ikke uvildige - havde udarbejdet materialet. Udledningen i plantagen kunne således godt være anderledes end beskrevet. Endvidere påpegede han, at nogle processers spildevandsprodukter var mere udførligt omtalt end andre. Skønt det ikke var nævnt i rapporten, mente

Flere tusinde tons kemikalier blev transporteret fra GV i tankvogne til Kærgård plantage for der at blive tømt ud i gruberne.

han, at der uundgåeligt måtte findes flere rester af den medicin og de mellemprodukter, der fremstilles på værket.

Han sluttede sit indlæg:

"En del af stofferne er ikke egentlig giftige, men når de udpumpes i store mængder, kan de alligevel blive farlige. De var i stand til at dræbe alt liv i Grindsted Å, fordi de forstyrrede den biologiske balance."

Tilladelse til dumpning

Den 22. november 1972 forelå ministeriets tilladelse til dumpning gældende for 8000 tons af GV's spildevand (der af sammensætning ikke måtte stride imod Oslokonventionens liste I). Tilladelsen gjaldt for et halvt år regnet fra 1. april 1973. Dumpningssted: ca. 14 sømil NV for Helgoland.

1. april 1973 skulle al udtømning af spildevand i Kærgård Plantage indstilles. Kunne den praktiske etablering af opsamlingsstanke m. m. ikke færdiggøres rettidigt, ville Miljøstyrelsen dog forlænge fristen til 15. maj 1973 (bilag II).

Som kontrol mod at GV overholdt de fastsatte regler, indgik Miljøstyrelsen i et samarbejde med Levnedsmiddellaboratoriet i Esbjerg, der

skulle tage kontinuerlige prøver af hver dumpningsladning.

D. F. & H.'s toksikologiske undersøgelser

Den første dumpningstilladelse havde ikke medtaget diverse lude fra værkets sovemiddel- og vitaminproduktion. En undersøgelse af ludenes giftvirkning på fisk udført af D. F. & H. skulle være udslagsgivende for en eventuel dumpningstilladelse for disse lude.

På Miljøstyrelsens henvendelse svarede J. Møller Christensen D. F. & H. 29. december 1972, at man kunne gennemføre forsøg med afprøvning af ludene for akut toksisk virkning overfor forsøgsfisk (hundestejler) i saltvandsakvarier.

Men - tilføjede han - undersøgelserne ville ikke kunne give svar på 1) stoffernes giftvirkning på længere sigt, 2) om de akkumuleredes i fisk eller andre marine organismer, 3) giftvirkningen på det marine liv i almindelighed.

Den 19. februar 1973 forelå D. F. & H.'s rapport over ludenes giftvirkning på fisk foretaget af magister Jan Boëtius. Som konklusion af forsøgene fremgik det "... at ingen af ludene under de i rapporten beskrevne forsøgsbetingelser og i koncentration 1:2000 har akut giftvirkning

overfor hundestejler. -Det skønnes rimeligt at overføre denne konklusion på voksne saltvandsfisk af andre arter."

D. F. & H. måtte dog bemærke, at med de faciliteter, man havde til rådighed samt den korte tidsfrist, havde det ikke været muligt at udføre en tilbundsående videnskabelig undersøgelse af f. eks. stoffernes langtidsvirkning. (bilag III)

Anden dumpningstilladelse

På grundlag af professorerne Jerslev og Petersens og D. F. & H.'s rapporter samt videregående undersøgelser blandt toksikologiske og levnedsmiddelveidenskabelige eksperter (disse sidste undersøgelsesresultater har det ikke været muligt at få til gennemlæsning) gav Ministeriet for Forureningsbekæmpelse den 10. april 1973 tilladelse til dumpning af yderligere maksimalt 3500 m³ for første halvårsperiode. (bilag IV)

Efter ny henvendelse fra Miljøstyrelsen udførte D. F. & H. endnu et forsøg for at finde ludenes virkning på rødspættelarver. Forsøget gav samme konklusion som den første rapport.

Eventuel forlængelse af dumpningstilladelsen

M. f. F. understregede overfor GV, at det ville være en afgørende forudsætning for en eventuel forlængelse af dumpningstilladelsen udover 30. september 1973, at værket fortsatte de allerede igangsatte bestræbelser for at søge spildevandet befriet for forurenende stoffer, bl. a. ved at disse recirkuleredes eller blev udvundet med genanvendelse for øje.

GV og A/S Kommunekemi

Der har således i dagspressen været forlydender om, at der er indledt et tæt samarbejde mellem GV og A/S Kommunekemi med henblik på behandlingen af GV's spildevand allerede fra 1974.

GV's praktiske dumpningsforberedelser

1) Spildevandet fra de enkelte afdelinger på GV skulle opsamles i interne tankvogne og føres til to blandekar a 120 m³.

Grindal-episoden

- 2) Til brug ved transporten af spildevandet fra Grindsted til Esbjerg Havn indkøbte GV 16 tankjernbanevogne; denne transportmetode var den billigste og sikreste, mente de ansvarlige på GV.
- 3) På Esbjerg Havn (ved Vestkraft) skulle omladningen fra tog til det nyindkøbte tankskib "Grindal" ske gennem en 400 m lang rørledning.
- 4) På grund af konflikten på arbejdsmarkedet i foråret 1973 kunne GV ikke få de bestilte anlæg til 15. maj, hvorfor sidste udtømningsdato i Kærgård Plantage udsattes til 1. juni 1973.

Ny dumpningsposition

Kort tid før udsejlingen af den første dumpningslast kom der fra Tyskland officiel protest mod dumpningspositionen NV for Helgoland.

Da GV påstod, at deres tankskib "Grindal" ikke kunne gå længere ud end godt 80 sømil (150 km), måtte myndighederne finde et område, der lå inden for denne radius fra Esbjerg Havn. Valget faldt på et område 75 km vest for Hvide Sande. En disposition som skulle få dramatiske konsekvenser.

Retablering af gruberne

Ved et møde den 7. oktober 1973 i Fredningsnævnet blev fredningssagen angående Kærgård klitplantage endelig hævet, idet Danmarks Naturfredningsforening fik hele fredningspåstanden indeholdt i den driftsplan, som direktoratet for statsskovbrug skal benytte, når man i samarbejde med Grindstedværket kan påbegynde retableringsarbejdet af gruberne.

Retableringen går i al korthed ud på; 1) afbrænding af tagene over gruberne, 2) opfyldning af gruberne med 2 meter sand, 3) tilplantning af området. Selve de tildækkede gruber vil blive beplantet med hjælme og lyng, på nær de to vestligst beliggende gruber, der påtænkes anlagt som parkeringspladser.

Trods den snare iværksættelse af planerne, må man forvente, at der endnu nogle år vil ske en udsivning fra gruberne med deraf følgende lugtgener. Afdelingsingeniør A. Dahlstrøm, GV, mener dog ikke disse gener vil blive store, da man trods den varme sommer 1973 ingen klager modtog.

Grindal indespærres i Esbjerg havn

Tirsdag den 12. juni lå GVs tankskib GRINDAL ved Frankrigskajen, en tidligere fiskerihavn, i Esbjerg. Man var i gang med at laste skibet med ildelugtende, brunligt spildevand fra værkets egne jernbanetankvogne, da de første fiskerkuttere sås ved indsejlingen og lagde sig lige op ad Grindal. I løbet af kort tid var tankskibet fuldstændig indespærret af 40-50 fiskerkuttere. Fiskerne ønskede med aktionen at protestere mod udtømningsstedet for GVs spildevand, som de hævdede var en god fiskeplads for både rødspætter, sild og torsk. De understregede, at deres aktion ikke var ensidigt rettet mod GV og miljøstyrelsen, men også var en principiel modstand mod dumpning af industriaffald.

Officielt stod ingen fiskeriorganisation, hverken Danmarks Havfiskeriforening eller Esbjerg fiskeriforening bag denne blokade. Det forhindrede dog ikke formanden for Danmarks Havfiskeriforening, Henry Sørensén, i at udtale, at Grindal vil

blive liggende indespærret indtil en dumpningsposition, der kunne godkendes af fiskerne, var blevet udpeget. Esbjerg Havfiskeriforenings formand kommenterede blokaden på lignende måde.

Ved det indespærrede skib samlede der hurtigt en del mennesker, hvoraf mange med plakater viste deres sympati for fiskernes aktion.

Mens denne demonstration var på sit højeste, gik repræsentanter for GVs ledelse ombord på Grindal, og instruerede besætningen om ikke at lade sig provokere af fiskerne.

Direktør Th. Vestbjerg, GV, udtalte dagen efter til "Vestkysten", at man under ingen omstændigheder ville presse Grindal gennem blokaden. - "Vi ønsker forholdene helt afklaret - herunder eventuelt anvist et nyt udtømningssted i Nordsøen - før vi sejler."

Samtidig advarede han mod de alvorlige følger blokaden kunne få for værkets produktion i løbet af et par dage.

- "Mindst halvdelen af vor produktion må standses, hvis vi ikke snart kommer af med affaldet."

De "par dage" han omtalte blev

dog til mere end en måned før situationen for GV var så alvorlig.

Nye affaldsgruber

Foranlediget af indespærringen af Grindal, som nu havde stået på et par dage, anmodede 3 folketingsmedlemmer miljøminister Jens Kampmann om at undersøge muligheden for nedfældning af spildevandet fra GV på de militære arealer ved Oksbøl. De tre forslagsstillere var Jens Foged (V), Gerda Tosti Nielsen (R) og Rolf Lütken (SF).

Dette famøse forslag fik ikke nogen blid behandling. Både folketingsmedlemmer, beboere ved Oksbøl, kommandanten for Oksbøllejren, Grindstedværket og miljøminister Jens Kampmann tog afstand fra forslaget, der faktisk kun bestod i at flytte Kærgård-gruberne nogle kilometer længere sydpå.

Indespærringen fortsætter

Imens debatten om at nedfælde spildevandet på de militære arealer ved Oksbøl stod på, blev blokaden af Grindal lagt i "faste rammer". Da fiskere fra andre Vestkysthavne gav tilsagn om støtte, blev også de inddraget i den nyoprettede "vagtoverordning". Derved formindskedes det økonomiske tab ved at deltage i blokaden for den enkelte fisker. På et tidspunkt var der endda flere kuttere fra udenbyshavne (Thyborøn, Hvide Sande og Lemvig) end fra Esbjerg.

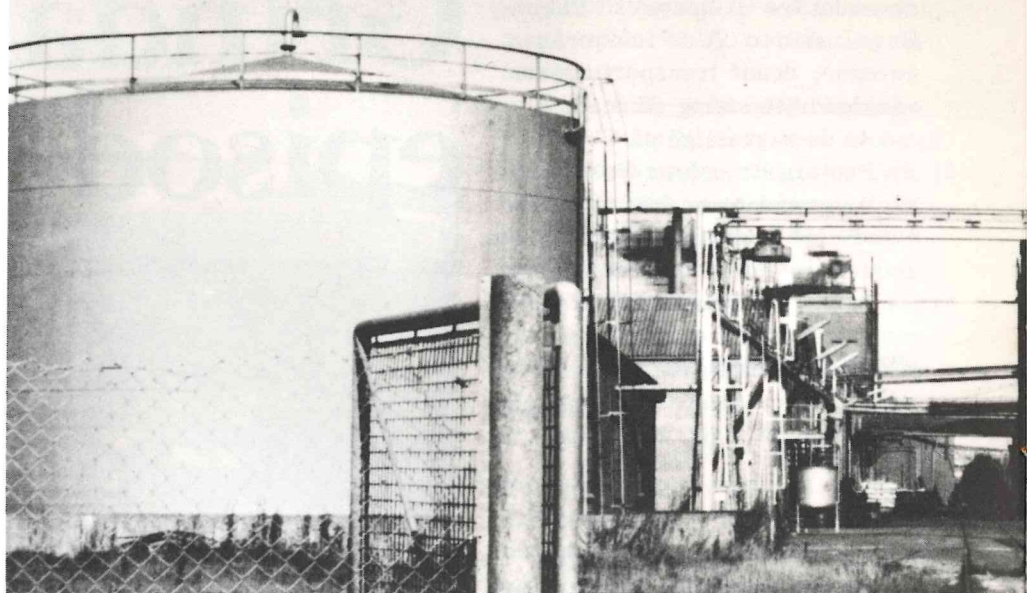
Stadigvæk havde fiskernes aktion stor tilslutning blandt befolkningen, blandt andet udtrykt i læserbreve i mange dagblade.

Første møde mellem fiskerne og GV

Da indespærringen af Grindal næsten havde varet en uge mødtes miljøminister Jens Kampmann med repræsentanter for fiskeriorganisationerne og GV.

På mødet skete der ingen betydningsfuld udvikling i sagen. Hverken fiskerne, GV eller Jens Kampmann gav sig. Efter mødet kunne Henry Sørensen, Danmarks Havfiskeriforening, oplyse, at miljøministeren forgæves havde truet med

Herfra fyldes dumpningsludene på jernbanevogne.

juridisk forfølgelse af fiskerne, hvis ikke blokaden indstilledes.

Overfor fiskeriorganisationernes repræsentanter havde miljøministeren desuden oplyst, at A/S Kommunkemi i Nyborg fra november 1974 kan modtage GV's spildevand til behandling.

Bagefter sagde miljøministeren, at det vigtigste resultat af mødet var oplysningen om, at blokaden ikke var et akut problem. På mødet havde GV's ledelse nemlig tilkendegivet, at man på værket ved hjælp af produktionsændringer kunne udskyde en løsning i endnu 6 uger, da værket's tre uger lange ferielukning begyndte den 9. juli.

Årsmøde i Danmarks Havfiskeriforening

Også på årsmødet i Danmarks Havfiskeriforening blev Esbjergfiskernes aktion debatteret.

I diskussionen deltog Fiskeriminister Chr. Thomsen, som dog vægrede sig for at tage stilling til blokaden på trods af hårdt pres fra mange sider. Ejlerth Silkjær, repræsenterende Esbjergfiskerne, udtalte, at selv om dumpning kun blev foretaget indtil november 1974, var det nok til at ødelægge danske fisks renommé. Fra mange mødedeltagere kom der tilsagn om støtte til Esbjergfiskerne, og mødet sluttede med vedtagelsen af en resolution, der gav de demonstrerende fiskere fuld støtte og fordømte miljøministerens dumpningstilladelse.

Jens Kampmann bliver utålmodig

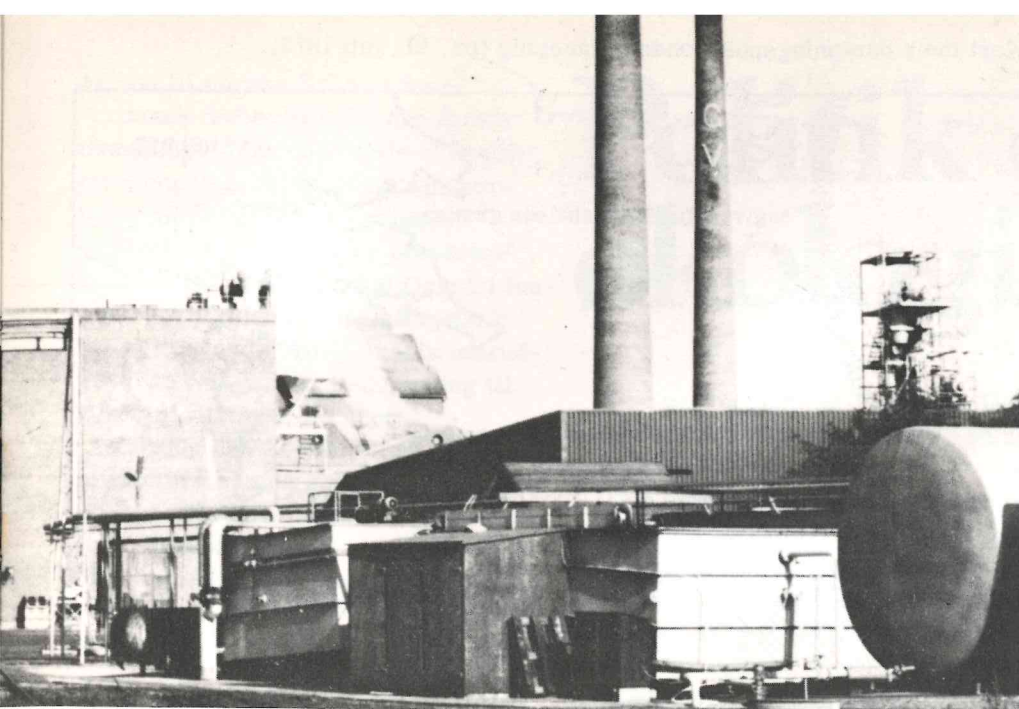
Efterhånden blev Jens Kampmann, der tidligere havde hævdet at der var tid nok til at finde en løsning, utålmodig, og da han udtalte, at han ikke kunne stå og se på at 1100 arbejdere på GV blev arbejdsløse, affødte det en heftig reaktion blandt fiskerne. (se bilag 1)

Selv om Grindsteds borgmester, A. Chr. Andersen, udtalte sig for Grindstedværket, og Esbjerg Byråd nægtede at tage stilling til blokaden, rokkede det ikke ved fiskernes vilje til at fortsætte blokaden af Grindal.

Ny kontakt mellem fiskerne og GV

Den 2. juli kom GV med et nyt udspil i sagen. Formanden for GV's bestyrelse, Poul Vissing, oplyste i en skrivelse, at hvis GV ikke kom af med sit spildevand inden den 16. juli, var man ikke i stand til at fortsætte produktionen. En eventuel produktionsindstilling kunne medføre arbejdsløshed for 400 af GV's ansatte.

Denne skrivelse blev mærkeligt nok ikke tilsendt Esbjerg Fiskeriforenings formand Laurids Tørnæs. Men dagen efter modtog han et brev fra bestyrelsesformanden, som dels var et svar på nogle udtalelser, fremsat af Tørnæs i Berlingske Tidende den 27. juni, dels en indirekte opfordring til forhandling.

De ansatte på GV begyndte også at røre på sig. Fællesorganisationen i Grindsted opfordrede Jens Kampmann til at bringe fiskerne til forhandlingsbordet. Hvis det ikke skete mente fællesorganisationen, at folketinget måtte gribe ind.

Man behøvede nu ikke at gå så vidt, for fiskerne modtog tilbuddet om forhandling, og onsdag den 4. juli mødtes de med repræsentanter for GV i Esbjerg. Fiskerne gik til forhandlingerne fast besluttet på ikke at tillade dumpning i Nordsøen, mens man fra værkets side håbede at finde en løsning.

I forhandlingerne deltog Laurids Tørnæs (repræsenterende Esbjergfiskerne), Henry Sørensen (Danmarks Havfiskeriforening) og Søren Knudsen (Dansk Fiskeriforening). For GV deltog bestyrelsesformand Poul Vissing, direktør Thorkild Vestbjerg samt lederen af spildevandsafdelingen Tøffner Clausen.

Under forhandlingerne torsdag den 5. juli foreslog fiskeriorganisationerne at ophæve blokaden af Grinddal, hvis tilladelsen til dumpning i Nordsøen ophævedes. Samtidig var det en forudsætning at spildevandet i stedet blev udtømt på kontrollerede steder i Atlanterhavet, hvor havets miljø ikke kunne skades.

Efterhånden kom "Atlanterhavs-løsningen" til at stå som den eneste mulighed, og forhandlingerne sluttede da Poul Vissing meddelte, at GVs ledelse i de nærmeste dage ville beregne de økonomiske konsekvenser af forslaget.

Allerede samme dag regnede man

med at dumpning i Atlanterhavet ville betyde en femdobling af udgifterne på grund af opførelse af tankanlæg, leje af et større skib, osv. Naturligvis undlod man fra GVs ledelse ikke at oplyse, at det kunne betyde overvejelse af en standsning af produktionen, der i givet fald mindst ville berøre 400 mand.

Samme dag havde GV indrykket to (ikke helt billige) helsides annoncer i en række dagblade. Den ene annonceside var GVs egen version af dumpningssagen med en opfordring til myndighederne om at finde en løsning, og den anden var et aftryk af Loven om foranstaltninger mod forurening af havet med andet end olie". (se bilag 2)

To dage efter, om lørdagen, ytrede både miljøminister Jens Kampmann og kontorchef Niels Borre, Miljøstyrelsen, sig om blokaden og den foreslåede løsning ved dumpning i Atlanten. (Vestkysten den 7. juli).

Jens Kampmann fandt det mærkeligt, at "visse dele af befolkningen netop har valgt at lade deres forureningsharme gå ud over GV" - "Jeg kunne pege på de første ti andre danske virksomheder, hvor det i virkeligheden er langt mere berettiget at skride ind med forureningskritik." - "Hvis alle virksomheder herhjemme investerede tilsvarende i spildevandsrensning, og hvis affaldet fra alle fabrikker kontrolleredes i samme grad som på GV, ville vort forureningsproblem være langt mindre."

Desuden betegnede han blokaden

som "en helt forkert aktion i en helt forkert sag".

Niels Borre udtalte blandt andet: "Grindstedværket kan givetvis uden større vanskeligheder få tilladelse til at dumpe spildevand i Atlanterhavet uden for fastlandssoklen - som foreslået af fiskerne i Esbjerg." - "En eventuel dumpningstilladelse til dybt vand i Atlanterhavet støder ikke på andre internationale konventioner end Oslo-konventionen, der desuden gælder for Nordsø-området."

Borgermødet i Grindsted

Lørdag var også den dag hvor GVs ansatte ikke længere ville risikere at deres job ikke var der, når de vendte hjem fra den tre uger lange sommerferie, der skulle begynde om mandagen. Der blev i "Lynghallen" i Grindsted arrangeret et "borgermøde" med deltagelse af omkring 1500 mennesker. Halvdelen var ansatte på GV, den anden halvdel borgere fra byen og repræsentanter fra myndighederne, Grindstedværket og andre. Naturligvis var borgmester A. Chr. Andersen til stede for at forsvare "det truede demokrati".

Talerne fordømte alle fiskernes "selvtægt" og krævede loven overholdt. Mødet endte med enstemmig vedtagelse af en resolution, der opfordrede statsminister Anker Jørgensen, regering samt folketing til at "sikre lovlige borgere den beskyttelse, der er en selvfølgelig ret i et demokratisk samfund." (udtalelser og resolutionen fra mødet, se bilag 3).

Esbjergfiskerne kunne naturligvis ikke sidde et sådant angreb overhørigt, og mandag den 9. juli kommenterede fungerende formand for Esbjerg Fiskeriforening, Ejlerth Silkjær, borgermødet i Vejle Amts Folkeblad. (se bilag 4)

Han påpegede blandt andet at "sund føde er vigtigere end medicinalvarer." Han anså desuden A. Chr. Andersens udtalelser om fiskerne (se bilag 3) for belastende for Venstre. (Mange fiskere er traditionelle venstre-vælgere).

Har Kampmann vildledt offentligheden

Sagen om dumpningen af GVs spilddprodukter kulminerede tirsdag

den 10. juli. Direktøren for Danmarks Akvarium, Arne Schiøtz, hævdede i en kommentar i Politiken, at miljøministeren enten har vildledt offentligheden eller at han selv er blevet vildledt af sine embedsmænd, når han adskillige gange med henvisning til en rapport om GV's spildevand udtalte, at det var uskadeligt.

Det drejede sig om en rapport fra Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser omhandlende en undersøgelse af GV's spildevand. (se bilag 3 under "Kærgård plantage og dumpningstilladelserne".) Arne Schiøtz mente, at rapporten i stedet for at blive betragtet som "videnskabets blå stempel" til dumpning af spildevandet burde læses som en advarsel. (se bilag 4A)

For første gang under hele Grindal-affæren blev miljøminister Jens Kampmanns person stillet i et noget uheldigt skær, og nogle dagblade talte endda om, at det kunne få konsekvenser for Jens Kampmanns politiske liv.

Denne nye situation gav fiskerne fornyet tilslutning blandt befolkningen, og på de fortsatte forhandlinger fastholdt de dumpning i Atlanterhavet som den eneste tilfredsstillende løsning.

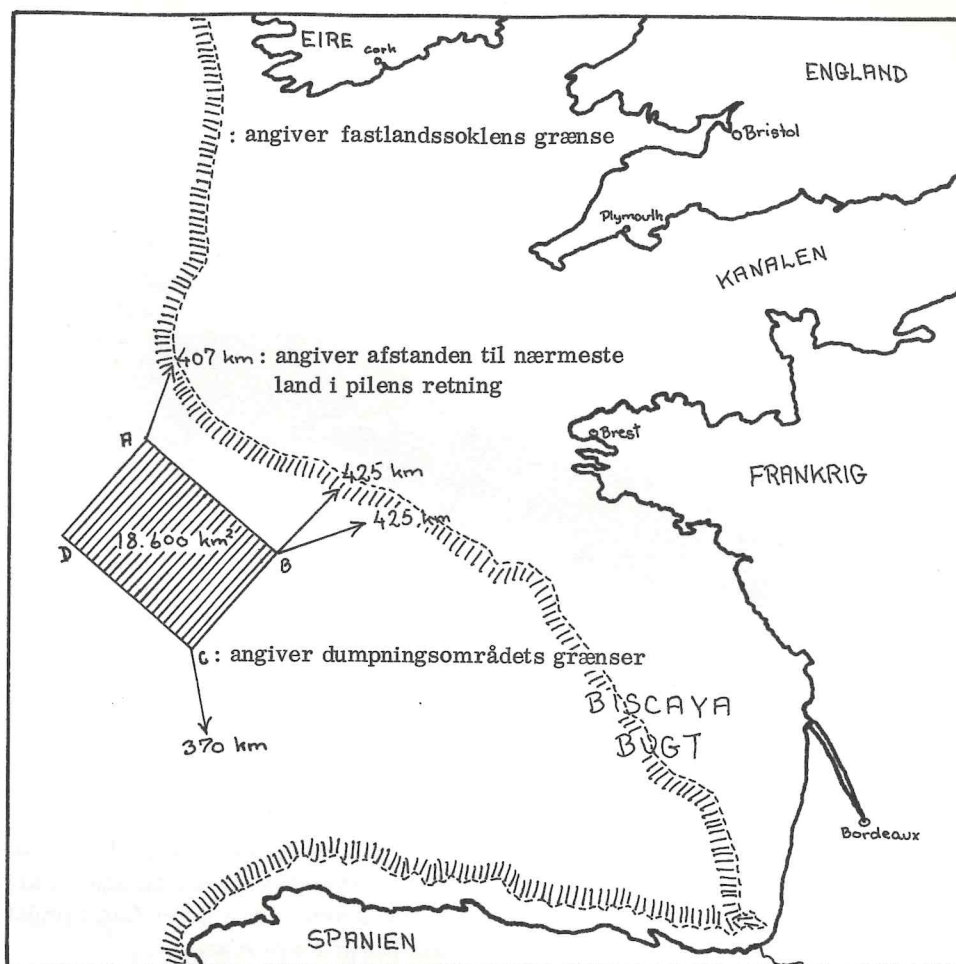
Blokaden af Grindal ophæves

Resolutionen fra borgermødet i Grindsted syntes nu at give resultat. Fungerende statsminister Henry Grünbaum fik istandsat et møde mellem GV's ledelse og Jens Kampmann uden deltagelse af fiskerne, onsdag den 11. juli.

På mødet enedes man om, at dumpning af GV's spildevand for fremtiden skal ske i Atlanterhavet.

Bagefter blev det i en erklæring fra dette møde oplyst, at GV's tilladelse til dumpning i Nordsøen ikke var blevet trukket tilbage, men "for at sikre beskyttelsen af Nordsøen mod forurening vil der blive optaget forhandlinger med fiskeriets organisationer og Industrirådet, før det atter kan blive aktuelt at dumpe i Nordsøen".

Fiskerne accepterede denne løsning, og i løbet af nogle dage var alle fiskerkuttere fjernet fra kajen, hvor tankskibet Grindal havde ligget

indespærret i næsten 1 måned.

I Grindsted var der almindelig tilfredshed med den opnåede løsning. Om det så gjaldt A. Chr. Andersen, var også han tilfreds. (Se bilag 5)

Rapporten fra Danmarks Fiskeri- og havundersøgelser

Umiddelbart efter direktør Arne Schiøtz's kommentar i Politiken vilde miljøstyrelsen ikke offentliggøre den omtalte rapport fra Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser "af hensyn til GV".

Et par dage senere kom den dog frem i dagens lys. (Se bilag 3 under "Kærgård og dumpningstilladelserne") I kommentaren kritiserede direktør Arne Schiøtz, at Jens Kampmann havde kaldt GV's spildevand for ugiftigt, når biologerne "sluttede en redegørelse med en række spørgsmåltegn."

Om torsdagen bragte Politiken et interview med prof. i mikrobiologi ved Danmarks Tekniske Højskole Jens Hedegård. Han udtalte blandt andet, at han, efter at have læst rapporten, anså dumpning af GV's

spildevand for biologisk forsvarligt med den krævede fortynding, idet han mente, at samtlige spildevandets stoffer i løbet af kort tid ville blive nedbrudt af mikroorganismer. Dog beklagede han, at miljøstyrelsen ikke havde undersøgt den biologiske mikrofauna i dumpningsområdet, for at sikre, at den var tilstrækkelig aktiv til at nedbryde spildevandet.

Samme dag som Arne Schiøtz kommentar blev bragt i Politiken, benægtede miljøminister Jens Kampmann at der skulle være sket nogen radikal ændring af den af Arne Schiøtz omtalte rapport. (Se bilag 6)

Nye vanskeligheder

I udlandet blev forlydender om at GV havde fået tilladelse til dumpning i Atlanten modtaget med stor skepsis. Den irske regering meddelte torsdag den 19. juli, at den havde afsendt en protest til den danske regering vedrørende dumpningstilladelsen.

Formanden for Norges Fiskeriforening udtalte, at det var dybt beklageligt, at GV's spildevand skulle dumpe i Atlanterhavet. Han hævdede, at uanset hvor spildevandet udledtes ville havstrømme kunne føre stoffer-

ne hen til norske fiskepladser.

Imens forberedte GV den første dumpning. Man chartrede et specielt dumpningsskib "M I Transporter", til at udføre dumpningen.

Indtil et tankanlæg er blevet opført i Esbjerg Havn, skal Grindal funge som flydende opsamlingsstank for spildevandet. I alt anslås merudgifterne ved en Atlant-dumpning til 1,5 mill. kroner om året.

Lørdag den 21. juli offentliggjorde miljøstyrelsen på en pressekonference dumpningspositionen og reglerne for Atlant-dumpning. (Se bilag 7) Miljøminister Jens Kampmann oplyste dagen efter til Politiken, at "han ønskede al kritik til bunds med giften".

Efter dumpningspositionen var blevet offentliggjort og Jens Kampmann havde informeret blandt andet den irske fiskeriminister ophørte al udenlandsk kritik af dumpningsplanerne faktisk. GV kunne uhindret foretage den første dumpning, der i sin oprindelige form effektivt var blevet forhindret af fiskerne i Esbjerg.

GV som 'Prügelknabe'

Den 18. juli havde Jørgen Brønlund Nielsen (V) i folketinget spurgt miljøministeren, om der fandtes andre virksomheder med affaldsstoffer som Grindstedværkets, og om disse stoffer blot blev udledt i indre danske farvande. Han påpegede i sin begrundelse for spørgsmålet, at industrien og kommunerne har undret sig over, hvorfor specielt GV skal være syndebuk i forureningsbekæmpelsen.

Miljøminister Jens Kampmann svarede den 31. juli og sagde blandt andet, at "der var opnået en miljømæssig god løsning for GV". (Se bilag 8)

Tilladelse til yderligere dumpning

Den 14. september opnåede GV en tilladelse til dumpning af yderligere 4000 kubikmeter spildevand, således at den samlede mængde af spildevand, der skal dumpes i Atlanterhavet, er nået op på 15500 kubikmeter. Denne tilladelse var en betingelse for, at de planlagte udvidelser på 25. mill. kroner kunne realiseres. (Se afsnittet om GV i dag)

Politik og økologi

For overhovedet at kunne vurdere en sag, er man nødt til at se den i sammenhæng med de faktorer, som direkte eller indirekte virker på den. Således også med GV.

Der består mellem en industrivirksomhed som GV og det øvrige samfund et vekselvirkningsforhold, hvori industrien vil være et produkt af de økonomiske love, der styrer samfundet. Samtidig virker industrien tilbage på samfundet og præger således udviklingen.

Det vil ikke være mulige her at give en detaljeret analyse af den danske samfundsstruktur, hvorfor vi nøjes med at beskrive to af de væsentligste forhold, der karakteriserer et vesteuropæisk industri- og overflodssamfund som Danmark: Ejendomsforhold og Økonomiske udviklingslove.

Ejendomsforhold

Den private ejendomsret: En vigtig faktor i den danske samfundsopbygning er den private ejendomsret. Herved forstås, at den enkelte borger kan eje - og således også bestemme over - produktionsmidlerne (fabrikker, maskiner m.m.). Den del af befolkningen, der ikke har økonomisk mulighed for at erhverve sig andel i produktionsmidlerne, må, for at tjene til livets opretholdelse, sælge sin arbejdskraft til (fabriks) ejerne. Det industrielle samfund består altså primært af to klasser: den besiddende (kapitalisterne) og den producerende (arbejderne) Arbejderne må, for at få udbetalt deres løn, ved en arbejdsproces forædle et råstof til et sælgeligt produkt. Han tilfører derved produktet en merværdi, som tilfalder kapitalisten. (Denne merværdi kommer til udtryk i form af et overskud ved salget af varen). Dennes (kapitalistens) interesse ligger derfor alene i at investere i den produktion, der giver det største overskud.

Liberale illusioner: For at fremme den ovennævnte kapitalistiske produktionsmåde har samfundets ledende personer ladet liberale myter, som myten om "det private initiativ", være en væsentlig drivkraft (ønskedrøm) for den arbejdende befolkning. Illusionen om, at man ved slid og nøjsomhed efterhånden skulle kunne arbejde sig "op" til at blive selvstændig ("Enhver er sin egen lykkes smed"), har i lighed med an-

dre borgerlige myter ofte tilsløret modsætningsforholdet imellem arbejdere og kapitalejere.

Udbytning/klassekamp: I det øjeblik modsætningsforholdet mellem de producerende og de besiddende bliver arbejderne bevidst, vil der udvikles en klassekamp, hvori arbejderne primært kæmper for større løn, kortere arbejdstid og generelt bedre og mere sikre arbejdsforhold. Arbejds"giveren" vil ensidigt forsøge at holde alle for produktionen fordyrende led nede på et minimum, således at merværdien på ingen måde stagnerer eller daler, men tvært imod stadig øges.

Fører arbejderklassens langsigtede kamp (hvis mål er arbejderne egen overtagelse af ledelsen og forvaltningen af produktionsmidlerne og det ved produktionen skabte overskud) ikke til afskaffelse af den private ejendomsret, vil kapitalens udbytning af arbejdskraften blot intensiveres ved at de producerede varers pris stiger. Arbejderne kommer således selv til at betale for de tilkæmpede goder.

Arbejdere - ledelse på GV: På GV fører man som på andre danske arbejdspladser et lønpolitisk spil på organisationsplan. (Overenskomstforhandlingerne). Men de egentlige modsætningsforhold mellem de besiddende og arbejderne, mellem profit og hensyn til miljøet (se afsnittet om GV's økonomiske forhold) er her tilsløret ved, at såvel GV-ledelsen som byrådet med held har forsøgt at gøre værket til en nødvendighed

for byen og egnen. Tydeligst vist i sommeren 1973, hvor GV's trussel om flytning af produktionen og arbejdernes deraf følgende angst for arbejdsløshed førte til borgermødet i Grindsted (se afsnittet om Grindal-affæren), hvor både værkets arbejdere og byens øvrige borgere tilkendegav deres sympati for den af GV førte miljøpolitik.

Økonomiske vækst- love

En anden væsentlig side af den danske samfundsstruktur er de økonomiske vækstlove.

Udvikling gennem vækst: For at sikre sin egen økonomiske udvikling vil den enkelte ejer af produktionsmidlerne omlægge, forøge og rationalisere produktionen, således at konkurrenceevnen fremmes og merværdien stiger. Den enkelte industrivirksomhed - og samfundet som helhed - sikrer sin fortsatte udvikling ved at øge fortjenesten ved salget af produkterne. Skal fortjenesten stige - og vedblive dermed - er produktionen nødt til at stige i samme takt, hvorfor en del af overskuddet sættes i nyinvesteringer.

Spørgsmålet om vækst - af produktion og dermed fortjeneste - er en forudsætning for "stabile tilstande" og en "naturlig udvikling" i et vestligt industri- og overflodssamfund som Danmark.

Hensyn til miljø og ressourcer: Vækstprincippet medfører som en uundgåelig konsekvens, at investeret kapital skal give den størst mulige fortjeneste, hvorfor hensynet til ressourcer, arbejdskraft og miljøbeskyttelse uvilkårligt vil komme i anden række. Som en logisk følge af produktionsvæksten er altså en øget miljødelæggelse. Man kan kort og godt sige, at større produktion giver større overskud og mere forurening.

Det kapitalistiske samfunds kortsigtede mål (økonomisk vækst), vil altid være i klar modsætning til enhver tanke om beskyttelse af det naturlige miljø.

GV's vækst: At GV har været underkastet de økonomiske vækst- og udviklingslove, kan man hurtigt overbevise sig om ved at kaste et blik på værkets ekspansion efter 2. verdenskrig (se kap. om GV's økonomiske forhold). GV har med sans

for det fremtidige forstået at indrette produktionen efter de behov (ofte kunstigt skabte. Bl. a. gennem reklame stimulerer producenterne folks forbrugmentalitet, for derved at fremme egne økonomiske interesser) overflods/velfældssamfundet har medført.

Spørgsmålet om økonomisk vækst og forurening har nogen forbindelse med hinanden, besvares klart ved at sammenholde GV's produktionsudvikling med dets øgede problemer med bortskaffelsen af dets spildprodukter. (Se afsnittet om forureningen af Varde-Grindsted Å og afsnittet om GV's økonomiske forhold)

U-landene og ressourcerne: For at de vestlige industrilande kan fortsætte deres produktions- og velstandsudvikling, er de nødt til at importere en stor del af deres råvarer fra u-

forureningsproblem, mens u-landene trues af økonomisk stagnation, hungersnød og overbefolkning.

Forureningsbekæmpelse:

De sidste års heftige diskussion om økologi, miljødelæggelse og forureningsbekæmpelse har medført, at flere firmaer beskæftiger sig med fabrikation af diverse rensningsanlæg, røgfiltre, måleinstrumenter m. m. En positiv udvikling, vil mange mene. Men også her har erhvervslivet forstået at udnytte et af tidens omdiskuterede problemer til at fremme egne økonomiske interesser. Forureningsbekæmpelse bliver på denne måde et spørgsmål om at producere sig ud af forureningsproblemet ved kun at lappe på de virkninger, industriforureningen har skabt, fremfor direkte at forske i, hvorledes forurening undgås gennem omlægning og rationalisering af produktionsfor-

landenes reserver, idet deres egne lagre for en stor del er udtømte. Et land som Danmark må indføre alle vigtige råstoffer.

Trods officiel politisk uafhængighed er de fleste u-lande - med en fortid som koloni - stadig økonomisk afhængige af de storforbrugende rige industrilande. I-landene har fastholdt deres kontrol over de tidligere kolonilande ved at sætte sig økonomisk på en stor del af u-landenes produktion og de kan derfor stadig udplyndre u-landene for ressourcer og selv nogenlunde regulere prisniveauet.

Den enorme produktion og det enorme forbrug i i-landene muliggøres således kun ved, at de driver rovdrift på u-landenes ressourcer. Den skæve fordeling af jordens ressourcer og den bevidstløse produktionsudvidelse giver de rige lande et

holdene og således få de enkelte processer ind i lukkede systemer, hvor intet går til spilde og nøgleordet er genanvendelse.

GV's aktivitet omkring løsningen af spildevandsproblemerne er - ifølge værket selv - enorme. Investeringerne ikke mindre. Inden for de sidste 5-10 år beløber de sig til ikke mindre end ca. 20. mill. kr. Dette tal skal dog ses i forbindelse med værkets årlige omsætning på omkring 180 mill. kr. Endvidere må det nævnes, at GV som vejleder i spørgsmål om forureningsbekæmpelse og som leverandør af diverse rensningsanlæg har firmaet I. Krüger. Også en virksomhed i Danisco-koncernen. D. v. s. at værkets udgifter til forureningsbekæmpelse på en måde er et spørgsmål om at lade værdierne cirkulere inden for sammenslutningen.

Endelig skal det påpeges, at anlægsudgifterne til rensningsanlæg er skattemæssigt fradragsberettigede, således at det - når alt kommer til alt - er den enkelte skatteborger, der må betale for GV's forureningsbekæmpelse.

Myndighederne

De lokale: I sit forhold til de lokale kommunale myndigheder har GV været heldigt stillet. Ikke få gange har Grindsted's borgmester forsøgt at mane mangt et forureningsspøgelse over GV i jorden.

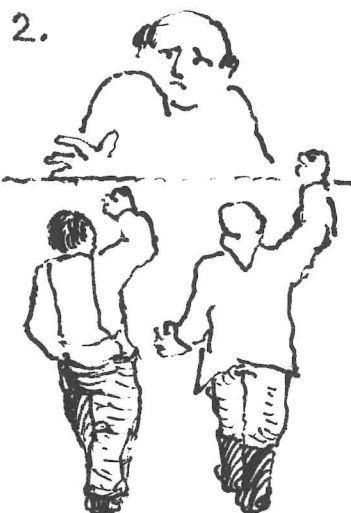
Tanken bag denne kommunale velvilje skal uden tvivl findes i byrådets angst for en flytning af en del af GV's produktionsapparat til "roligere områder" i landet. En sådan udvikling ville få katastrofale følger for Grindsted by i form af arbejdsløshed, samt bevirke en stagnation eller snarere tilbagegang for byens forretningsliv.

Ministeriet for Forureningsbekæmpelse: Miljøstyrelsen og Ministeriet for Forureningsbekæmpelse skal først og fremmest opfattes som samfundets koordinerende organ for en mere langsigtet miljøpolitik end de enkelte industrivirksomheder er interesserede i. Deres funktion er altså udelukkende og defensiv og "lappende" på grund af, at de ingen reel mulighed har for at ændre ved de grundlæggende årsager: Den private ejendomsret og kravet om økonomisk vækst. I sommerens Grindal-episode, hvor GV faktisk havde overholdt de krav, man fra disse højeste myndigheders side havde stillet, krydsede to forskellige erhvervsgrænes interesser hinanden. GV ville lettest og billigst muligt skaffe sig af med sine spildprodukter (ved dumpning), mens fiskerne for enhver pris ville bevare og beskytte deres potentielle fangstemner (el: fiskenes ynglepladser) for ødelæggelse ved forurening, og således undgå at den første dumpningstilladelse skulle skabe præcedens for de næste.

Ministeriet for Forureningsbekæmpelse havde hovedansvaret for de dramatiske begivenheder, idet situationen aldrig havde udviklet sådan, hvis man fra begyndelsen havde kontaktet og rådspurgt sig hos fiskeriorganisationer i stedet for at handle hen over hovederne på en hel befolkningsgruppe.

ARBEJDER OG FISKER
SLÅS MED HINANDEN

-MEN DE HAR SAMME
KAMP AT FØRE

Alternativer

Vil man undgå den nuværende rovdrift på ressourcerne, udligne de skæve sociale og økonomiske forskelle mellem /i u- og i-lande samt komme den tiltagende forurening til livs, må man gøre aldeles op med mange af de grundlæggende faktorer inden for vort samfundssystem. Først og fremmest må den private ejendomsret afskaffes, hvorved baggrunden for demokratisk ansvar og medmenneskelig solidaritet er til stede. Dernæst må de økonomiske vækst-love som udviklingsideal aflives, således at spørgsmålet om større overskud ved øget produktion afløses af tilstande, hvor ressourceforbruget er i balance med de tilstedeværende lagre.

Ved på denne måde at stabilisere industriproduktionen forceres forbruget og forureningen ikke til et ukontrollabelt niveau, men vil løbende kunne reguleres med langsigtede miljømæssige og sociale mål for øje.

De rige industrisamfunds neo-kolonialisme og imperialismen overfor u-landene må elimineres. Gennem en retfærdig fordeling af ressourcerne må u-landene selv have mulighed for at styre deres egen udvikling.

For at opnå en helhedsløsning må man udvikle en bred solidaritet blandt mennesker. Det enkelte menneske må tage aktiv del i denne proces; gå sammen med andre, studere problemerne og handle.

En endelig løsning vindes kun gennem folkets/folkenes enighed og solidaritet.

Litteratur:

"Korrektiv til Gyldendals HF geografi. Røde Hane. Indeholder nogle letforståelige afsnit om "Samfundets opbygning" og "I-lande og U-lande".

"Det kommunistiske manifest" (Tiden).

"Kapitalismens udviklingsystem" (Gyldendals logbøger).

"Energi og udvikling i økosystemer" (NOAHs emneserie).

"NOAH-blad" nr. 14-15 (Temanummer om økologi).

"NOAH-blad" nr. 18, 21. (Om økonomisk vækst).

"Om grænser for vækst" (NOAHs emneserie).

"Under dansk splitflag - en bog om ØK" (Demos). Indeholder et afsnit "ØK og medicinalindustrien", som kan læses i forbindelse med GV.

"NOAH-blad" nr. 23-24. Temanummer om madproblemer med omtale af fødemidlers tilsætningsstoffer.

"NOAH-blad" nr. 25. Artikler om den nye miljølov samt forureningskontrol i Kina.

"Økologiartikler fra politisk revy" (Landskabsafdelingen på arkitektskolen i Århus).

"De riges vold". Ellen Bruun. Høsts debatbøger.

"Økologi, politik og undervisning i det kapitalistiske samfund". Fagkritisk Front. Studenterrådet, Århus Univ.

"Forurening. Tegninger og tekster". Henning Schroll, NOAH.

"Økologi og klassekamp", Johan Galtung, Christian Ejlers Forlag.

GV's økonomiske forhold

A/S Grindstedværket hører til en af de største koncerner i Danmark, Danisco-koncernen, hvis hovedaktionær er De Danske Spritfabrikker. (Se nedenstående).

Opgørelse over selskaber, hvori Danisco har aktiemajoriteten:

A/S M. Aarsleff & Co. (Handelsfirma -kosmetik)	
nominel aktiekapital	450.000 kr.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	450.000 kr.
Danisco. DDSF Berlin GmbH (fabrikation og salg af akvavit)	
nominel aktiekapital	2.000.000 DM.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	1.900.000 DM.
Danlac A/S (De Danske Sprængstoffabrikker)	
nominel aktiekapital	2.000.000 kr.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	2.000.000 kr.
Dansk Gærings-Industri A/S	
nominel aktiekapital	1.000.000 kr.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	1.000.000 kr.
A/S Grindstedværket	
nominel aktiekapital	18.000.000 kr.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	18.000.000 kr.
I. Krüger A/S (Vandrensningsfirma)	
nominel aktiekapital	4.000.000 kr.
Heraf i Daniscos eje 31/12 1972 (nominelt)	4.000.000 kr.

Daniscos bestyrelsesformand: Direktør Poul Vissing

A/S Grindstedværket: Ledelse: Direktør Th. Vestbjerg

Underdirektører:

Civilingeniør A. Herløv

Civilingeniør Svend Larsen

Johs. Wienke

Oprindelig aktiekapital:	250.000 kroner
Udvidet i 1940 med	250.000 kroner
Udvidet i 1944 med	250.000 kroner
Udvidet i 1947 med	750.000 kroner
Udvidet i 1957 med	1.500.000 kroner
Udvidet i 1964 med	3.000.000 kroner
Udvidet i 1968 med	6.000.000 kroner (Friaktier)
Samlet aktiekapital	18.000.000 kroner

At Grindstedværkets betydning for Danisco-koncernen er meget stor viser følgende citat fra Danisco's 72-årsberetning:

"Selv om det samlede økonomiske resultat af Danisco-selskabernes virksomhed har været godt, er om-

sætningen i 1972 kun steget med ca. 10 millioner. Dette skyldes hovedsageligt, at det gennem de seneste år har været nødvendigt at udsætte en række investeringer som følge af usikkerheden omkring markedstilslutningen og omkring spildevands-

problemer i A/S Grindstedværket.

Også andre faktorer som prisfald i udlandet på en række produkter har dog været medvirkende. Den samlede omsætning androg i 1972 for Danisco og de tilsluttede selskaber ca. 360 millioner kroner, og ved årets slutning beskæftigedes ialt 1880 medarbejdere i koncernen".

Bemærkning: Grindstedværkets omsætning er ca. 180 millioner kroner, det vil sige halvdelen af Danisco's samlede omsætning.

Grindstedværket er altså en virksomhed, der styres af snævre, privatkapitalistiske interesser, dvs. aktionærerne i Danisco.

Det altoverskyggende mål med GV's produktion er profit (fortjeneste). Det er grunden til, at man fra værkets side ikke er interesseret i kapitalkrævende investeringer i rensningsanlæg, for at få spildevandet rensat. Det ville jo formindske aktionærernes udbytte.

I stedet foretrækker man mindre udgiftskrævende 'løsninger' som udledning af spildevandet i Grindsted Å, udpumpning i Kjærgård Plantage eller som vi sidst har set, dumpning i havet.

På grund af det stigende forureningsrøre omkring GV er virksomheden dog efterhånden blevet tvunget til større og større rensning af dens spildevand. At rensningen stadig er utilfredsstillende viser Grindal-affæren.

Men denne proces er heller ikke sket uden trusler fra værkets om lukning og overflytning af produktionen, jvf. Grindal-affæren og kampagnen for tilslutning til EF, hvor værkets også var aktiv. Ofte har der i årsberetningerne været klaget over spildevandsproblemerne, se f.eks. følgende citater: Årsberetning 71.

"Selv om der har fundet en vis forøgelse af omsætningen sted, er stigningen for virksomheden som helhed mindre end de nærmest foregående år. Dette skyldes især hensy-

net til spildevandet fra fremstillingen af medicinalvarer, idet forskellige planlagte udvidelser af den bestående produktion er blevet skrinlagt for ikke at øge spildevandsmængden, og enkelte produktioner er enten blevet indskrænket eller helt opgivet.

Den samlede omsætningsstigning andrager ca. 10% og skyldes så godt som udelukkende stigning i eksport af hjælpestoffer til næringsmiddelindustrien. Eksporten har som de nærmest foregående år andraget ca. 90% af den samlede omsætning til mere end 100 lande verden over."

I samme beretning var der endda et helt afsnit om spildevandsproblemer:

"Da den unge danske ingeniør Chr. Lundsgård for snart 50 år siden startede sin lille kemiske fabrik, valgte han at placere den udenfor Grindsted for at genere sine omgivelser mindst muligt.

Havde ingeniør Lundsgård - en fantasirig og skabende mand - kunnet forudse den udvikling, der skulle komme, var det muligt, at han havde valgt et andet sted i Danmark eller måske et helt andet land for den virksomhed, som skulle udvikle sig til Grindstedværket.

At de mange mennesker og de mange hjem, for hvis daglige tilværelse GV i dag er en væsentlig forudsætning, føler eller mener anderledes, er en anden sag.

Det kan ikke bebrejdes Lundsgård og hans medarbejdere, at de ikke kunne forudse udviklingen 30-40 år frem i tiden - en udvikling, som har bragt enorme fremskridt, og fremskridt, der også har medført problemer, hvis rækkevidde man først i de seneste år er blevet helt klar over."

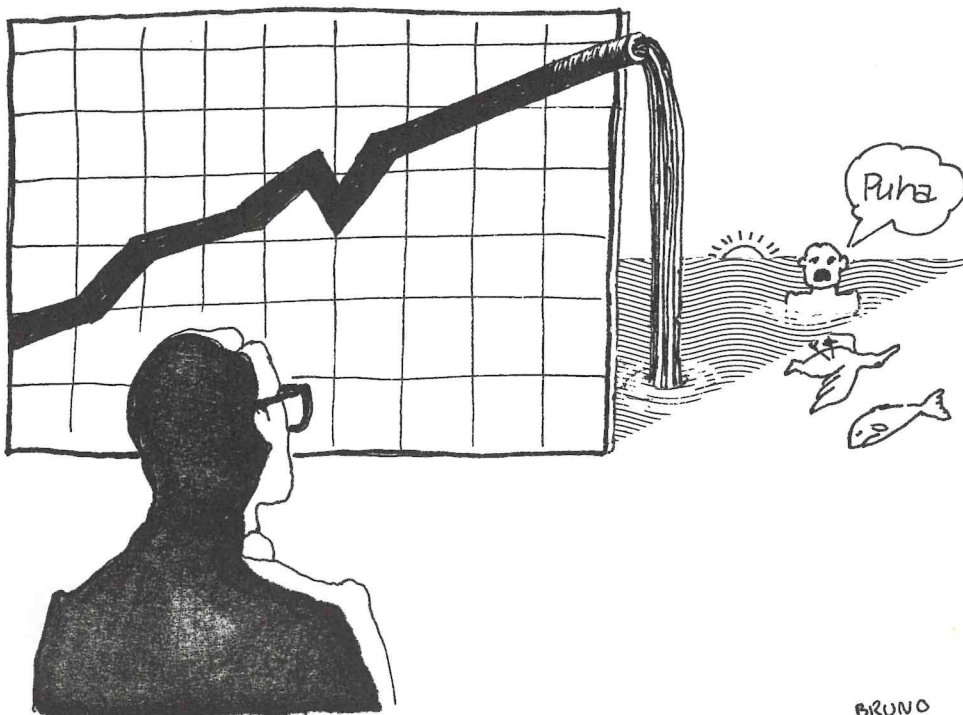
"Den oprindelige gunstige placering er i dag virksomhedens største problem efterhånden som produktionen er steget. I de sidste 2 år har GV i ganske særlig grad været i offentlighedens søgelys, både på grund af sin størrelse og fordi det som følge af sin beliggenhed ligesom har været lettere at få øje på.

GV har spildevandsproblemer ved selve fabrikken i Grindsted, ved Kjærgård Strand og Kjærgård Plantage nord for Vejers ude ved Vestkysten, samt endelig i forbindelse med den enzymfabrik, der i de sidste 2 år har været under opførelse i Grenå.

I Grindsted har man gennem en årrække udledt spildevand til Grindsted Å, efter dette har været underkastet rensningsforanstaltninger af forskellig art på fabrikken. Yderligere forrensning på fabrikken er projekteret, og GV er gået i samarbejde med Grindsted kommune om biologisk rensning af en ikke uvæsentlig del af processpildevandet gennem et nyt biologisk rensningsanlæg, hvis opførelse er sat i gang i begyndelsen af 1972. Endvidere har man gennem en landvæsenskommissionskendelse opnået godkendelse af en forsøgsvis etablering af en kunstig

særligt har interesseret offentligheden, vil vi gerne fremhæve, at udledningen her gennem de mange år er sket med myndighedernes godkendelse, og at virksomheden havde al mulig grund til at tro, at man også fremover ville kunne regne med myndighedernes godkendelse af udledningen, så meget mere som man har truffet foranstaltninger til formindskelse af de lugtgener, der klages over.

Under sagens behandling i Landvæsenskommissionen i 1971 er det klarlagt, at spildevandet ikke kan betegnes som giftigt (= farligt).

BRUNO

sø med henblik på at udnytte mulighederne for en naturlig rensningsproces.

De arbejder, der er i gang, herunder GV's andel i det projekterede nye rensningsanlæg, medfører investeringer til mange millioner.

Men efterhånden som produktionen i Grindsted steg, kunne en løsning af GV's spildevandsproblem ikke udelukkende begrænses til Grindsted, og man måtte søge andre løsninger.

Siden 1957 har virksomheden haft tilladelse til at udlede en del af spildevandet gennem gruber i Kjærgård Plantage til Vesterhavet.

Da det er Kjærgård-sagen, der

Landvæsenskommissionens kendelse tillader GV på visse nærmere vilkår at udtømme spildevand, dog således at udtømning af stoffer, der direkte giver lugtulemper, eller som ved at gå i forbindelse med andre af de udtømte stoffer eller stoffer i jordbunden giver lugtulemper, skulle bringes til ophør inden den 3. november 1971 og den samlede udtømning til endeligt ophør inden den 3. november 1974.

Denne kendelse er af GV indanket for Overlandvæsenskommissionen, fordi bestemmelserne vedrørende lugtulemper er uklare, og fordi standsning af den samlede udtømning forudsætter tilladelse til andre for-

mer for udledning i havet af uskadeligt spildevand.

I Grenå har GV i en kendelse af 28. juli 1969 af Landvæsensnævnet opnået foreløbig tilladelse til udledning af spildevand fra den dengang planlagte enzymfabrik, som i mellemtiden er opført. I overensstemmelse med Vandløbsloven af 6. marts 1970 har virksomheden derefter i skrivelse af 9. juli 1971 ansøgt

Landvæsenkommissionen om midlertidig godkendelse til det tidspunkt, hvor en fælles udledning for de i Grenå værende industrier er etableret.

Under sagens behandling i Landvæsenkommissionen udtalte den af kommissionen tilkaldte havbiologisk sagkyndige, at han ikke havde nogen indvending imod, at der blev givet en midlertidig tilladelse til udledning, og Sundhedskommissionen har overfor Landvæsenkommissionen givet udtryk for, at den intet har at bemærke til projektet. Ved kendelse af 23. oktober 1971 imødekom Landvæsenkommissionens begæring om midlertidig tilladelse, således at tilladelsen ophører, når kommissionen har taget stilling til det for tiden under behandling værende projekt til samlet udledning af industrispildevand fra Grenå.

Naturfredningsforeningen har for Grenå-sagens vedkommende indanket kendelsen for Overlandvæsenkommissionen og i forbindelse med Kærgård-sagen rejst fredningssag omfattende Kjærgård Plantage.

Løsningen af GVs spildevandsproblemer er af afgørende betydning for virksomhedens fortsatte beståen. GV er villig til at træffe alle rimelige foranstaltninger for at fjerne eller mindske de gener, der nu engang er forbundet med at drive kemisk industri, forudsat at man økonomisk kan magte denne opgave, og forudsat at der kan opnås fornøden arbejdsro.

Men man bør holde sig for øje, at GV er i den situation, at praktisk talt hele produktionen afsættes på verdensmarkedet og på verdensmarkedets vilkår, og det kan ikke forventes, at omkostningerne ved en rensningsproces vil blive betalt af kunderne ude i verden, når disse andre steder kan skaffe sig tilsvarende produkter billigere, fordi vilkårene er anderledes.

Man må heller ikke forestille sig,

at GVs problemer kan løses fra den ene dag til den anden. Det er jo ikke således, at man ikke gennem årene har bestræbt sig for at leve op til gældende krav. GV har hele vejen igennem haft de fornødne tilladelser fra kompetente myndigheder og har for år tilbage i erkendelse af problemerne oprettet en særlig spildevandsafdeling, der nu beskæftiger 14 personer.

Det største problem i forurenings-spørgsmålet er vel manglen på mangfoldige områder for hvad, hvor og hvorledes, og ikke mindst på denne baggrund hilser GV velkommen, at der nu er oprettet et ministerium for forureningsbekæmpelse, fordi man heri ser en mulighed for på sagligt grundlag at få virksomhedens spildevandsproblemer bedømt og behandlet. GV er allerede i nøje kontakt med ministeriet.

De ideale løsninger nås ikke på kort sigt, og da slet ikke, hvis man ikke formår at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. I USA regner man med 14 år for at klare industriens forureningsproblemer. Noget mindre kan vel gøre det i Dan-

mark, som jo er et ungt industriland, men forudsætningen er forskning, kapital og arbejdsro. Hetz og heksebål løser ingen problemer."

Også i beretningen for 1972 var der en kommentar til spildevands-situationen:

"Året har været præget af tre faktorer: Spildevandsproblemer, arbejdskraftmangel og prisfald.

Produktionen og salget af medicinalvarer har især været berørt af disse forhold, således at omsætningen er faldet. På grund af en kraftig forøgelse af produktionskapaciteten i afdelingen for hjælpestoffer til næringsmiddelindustrien er selskabets samlede omsætning dog kun faldet med ca. 4%".

Det er typisk for et privatkapitalistisk land, at snævertsynede kapitalinteresser ikke bare kan spille bold med det naturlige miljø, men også med en for samfundet betydningsfuld arbejdsplads.

GVs spildevandsproblem skal altså ikke betragtes som en konflikt mellem beskæftigelse - det naturlige miljø, men som en konflikt mellem profit - miljø.

Presse og økologi

Pressen er i et privatkapitalistisk samfund underlagt de samme love om størst mulig profit (størst mulig oplag) som andre industrivirksomheder.

Men foruden at være en profitabel forretning har pressen også en anden funktion: Den kan nemlig som en del af "bevidsthedsindustrien" (dvs. den industri, som producerer varer, der skal forbruges af købernes bevidsthed. Til denne industri hører foruden aviser og blade også bøger, film, radio og TV.) påvirke folks bevidsthed. Med andre ord, opretholde det borgerlige samfunds illusioner om demokrati, ytringsfrihed osv. for derved at stabilisere det privatkapitalistiske samfundssystem. Enhver afsløring af modsætningerne mellem kapitalen og lønarbejderne, kapital og miljø er naturligvis bandlyst.

GV har i den sensationsorienterede del af pressen været "en god historie". Disse "sensationsblades" behandling af GV-sagen har foruden at være sensationspræget også indeholdt en god portion forargelse.

GV har i den sensationsorienterede del af pressen været en "god historie". Disse "sensationsblades" behandling af GV-sagen har foruden at være sensationspræget også inde-

holdt en god portion forargelse. Det er nok først og fremmest disse blade GVs påstand om "pressehetz" og visse borgerlige politikeres talen om GV som "Prügelknabe" er møntet på.

JAMEN REDAKTØR
-DET ER NETOP DET
DET DREJER SIG OM!

MODSÆTNINGEN
MELLEM ØKONOMISK
VÆKST OG MILJØ
... NÅ, KAN VI IKKE
SKRIVE DET?

GRINDSTEDVÆRKET ER JO
ET TYPISK EKSEMPEL
PÅ DEN MILJØDELAGGELSE
DER FINDER STED.
DET ER MORALSK
FORARGELIGT!!

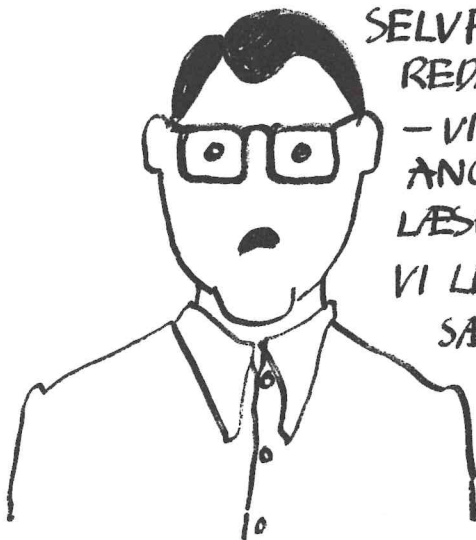
... KAN VI HELLER IKKE
SKRIVE DET

SELVFLØGELIG
REDAKTØR

-VI KAN JO IKKE
ANGRIBE VORE VIGTIGSTE
LÆSERE

VI LEVER JO AF AT
SÆLGE AVISER

BRUNO -74
©

Det eneste positive ved sensationspressens megen omtale af GV er, at virksomhedens forurening er kommet frem i "offentlighedens søgelys". Den behandling af et forureningstilfælde som GV, der udelukkende består af forargelse og sensationshungere kan

kun være mangelfuld, idet man tilslører de grundlæggende økonomiske mekanismer og undlader at bidrage til en forståelse af miljødelæggelsens egentlige årsag: Det privatkapitalistiske samfundssystem, hvor kravet om profit og dermed økonomisk

vækst går forud for hensyn til det naturlige miljø.

Sensationspressen fik GV-sagen til at fremtræde som et særtilfælde og har ledt folks opmærksomhed væk fra andre industrivirksomheder, hvis miljødelæggelse ofte har været langt farligere end GV's. Og tilfældet GV er jo slet ikke så forskellig fra andre forureningssager. De førnævnte økonomiske mekanismer er akkurat de samme. (Ironisk nok har det eneste specielle ved GV-sagen været den rigelige presseomtale.)

Men hele den danske presse er dog ikke "sensationsorienteret". Som eksempel på blade, hvis behandling af GV klart har været på værkets side kan nævnes de to lokalaviser Vejle Amts Folkeblad (venstreavis, Vejle) og Vestkysten (venstreavis, Esbjerg).

Under Grindal-affæren kunne man iagttagende en interessant forskel mellem de to blades redaktionelle linier. Vejle Amts Folkeblad, som kun havde de lokale interesser i Grindsted at tage hensyn til, kunne føre sin "gamle" pro-GV linie. Men Vestkysten havde i sin læserkreds to modstridende interesser at varetage, dels de lokale interesser i Grindsted, dels fiskernes interesser. Ved fiskerblokadens start prøvede man derfor at balancere mellem disse to interesser. Men forsøget faldt ikke særlig heldigt ud, og derefter førte man så sin "lov og orden" linie, klart til fordel for GV og Grindsteds borgmester A. Chr. Andersen (venstre).

Af eksempler på landsdækkende blade, som havde en mere progressiv indstilling til Grindal-episoden, er der Politiken og Information. Men deres linier adskilte sig faktisk kun fra sensationspressens behandling af GV ved at være mindre sensationspræget.

Hvis man skal prøve at uddrage en konklusion af ovenstående, må det blive, at borgerlige aviser altid vil behandle forureningssager mangelfuldt. Forargelse over industriens svineri er ikke nok: thi i et kapitalistisk samfund er det en selvfølge, at profithensyn går forud for hensyn til miljøet.

Bilag

Fra Kærgård til Vesterhavet

I Fiskeriministeriet fraråder

Del af Fiskeriministeriets svar af 10. december 1969 på A/S Grindstedværkets skrivelse af 31. august 1965:

"...at der for tiden ikke findes nationale eller internationale bestemmelser, der forbyder udtømning af spildevand m.v. i internationalt farvand bortset fra et i lov nr. 195 af 26. maj 1965 om saltvandsfiskeri paragraf 4, stk. 1, indeholdt forbud mod udkastning af genstande, materialer og affaldsprodukter fra danske skibe øst for linjen Lindesnæs-Hanstholm.

Spørgsmålet om iværksættelse af foranstaltninger i så henseende har imidlertid i de senere år været genstand for stadig stigende interesse inden for en række internationale organisationer, og internationale reguleringer vil sandsynligvis kunne forventes, selv om tidspunktet for disse næppe kan påregnes at ligge inden for den nærmeste fremtid.

Uanset at aktuelle nationale og/eller internationale reguleringer således ikke forhindrer den påtænkte udtømning i Nordsøen, må fiskeri-

ministeriet derfor fraråde, at mere langsigtede dispositioner med hensyn til selskabets spildevandsafledning baseres på en sådan fremgangsmåde, ligesom man skal henstille, at en eventuel udtømning ikke foretages, inden drøftelse af det aktuelle projekt har fundet sted med Fiskeriministeriet.

Fiskeriministeriet er iøvrigt bekendt med den af landvæsenskommissionen for Ribe Amtsrådskreds den 3. november 1969 afsagte kendelse vedrørende det nuværende arrangement med udtømning af spildevand i Kjærgård Plantage, der i relation til vandløbslovgivningen giver selskabet tilladelse til fortsat anvendelse af det nævnte område i yderligere 2 år, og går ud fra, at selskabet, såfremt kontrakten med Klitvæsenet forlænges tilsvarende, ikke i den periode har behov for den omtalt udtømning i Nordsøen."

II Den første tilladelse

Aftalen af 22. november 1972 mellem Ministeriet for Forureningsbekæmpelse og A/S Grindstedværket angående tilladelse til dumpning af spildevand:

"Der er mellem værket og ministeriet opnået enighed om, at den ønskede dumpningstilladelse foreløbig alene skal omfatte den del af spildevandet, der nu udtømmes i gruberne i Kjærgård.

Der er ligeledes enighed om, at arbejdet med at finde en tilfredsstillende løsning på

den stedfindende udtømning af spildevand i Grindsted-Varde Å skal fremskyndes. Med henblik på at sikre, at det spildevand, der udledes, har en tilfredsstillende kvalitet, optages forhandlinger mellem ministeriet for forureningsbekæmpelse, miljøstyrelsen og Grindstedværket. Det er i

denne forbindelse oplyst, at Grindstedværket for tiden investerer meget betydelige beløb i rensningsanlæg, såvel på værkets eget område som i et kommunalt biologisk anlæg.

Selskabet har også erklæret sig indforstået med, at der ved ministeriets foranstaltning vil kunne finde offentliggørelse sted af en oversigt af arten og omfanget af de stoffer, som til enhver tid måtte være omfattet af en dumpningstilladelse.

Grindstedværket har endvidere accepteret, at der ikke i de lude, der ønskes dumpet, må findes noget af de i Oslokonventionens liste I nævnte stoffer, at grundstofferne antimon, arsen, beryllium, bly, kobolt, nikkel, selen, thallium, tin, titan, vanadin eller zink ikke må forekomme, samt at ludene ikke må indeholde vandopløselige stoffer. Værket har også forpligtet sig til at orientere miljøstyrelsen om eventuelle omdannelser i produktionsprocesserne, der medfører nævneværdige forandringer i ludenes sammensætning eller ændringer i ludenes mængde.

På baggrund heraf medde-

ler ministeriet for forureningsbekæmpelse herved i henhold til bekendtgørelse nr. 19 af 18. januar 1972 om forbud mod udkastning fra skibe af visse materialer tilladelse til, at max. 8.000 m³ lude dumpes i Nordsøen i en halvårsperiode. Ludene skal være behandlet således, at de ikke indeholder noget af ovennævnte i Oslokonventionens liste I nævnte stoffer, at ovennævnte grundstoffer ikke forekommer, og at ingen lud indeholder mere end 1⁰/₁₀₀ cyanid. Ministeriet har bestemt, at der ved kontrollen af denne tilladelses overnoldelse bortses fra koncentrationer af de nævnte grundstoffer, som efter den nedenfor nævnte fortynding (1:2.000) ikke i nævneværdig grad overstiger stoffernes forekomst i uforurenat havvand. Tilladelsen er endvidere betinget af, at koncentrationen af de anførte stoffer ikke overskrider maksimalværdier såvel i de enkelte lude som i de ludblandinger, der dumpes. Der vil af miljøstyrelsen blive fastsat nærmere analytiske specifikationer.

Det samlede, maximale indhold i de lude, der tillades dumpet i Nordsøen i en halvårsperiode fremgår af følgende oversigt:

Maximalt 8.000 m³ lude

uorganiske salte fortrinvis natriumsulfat og natriumklorid, og mindre mængder af de tilsvarende syrer samt natriumhydroxid, således af surhedsgraden holdes indenfor et af miljøstyrelsen fastsat område	1.360	tons
natriumacetat + eddikesyre	360	-
ethylalkohol	12	-
myresyre	7	-
sulfanilsyre og sulfonamider	7	-
malonsyre og sur malonester	10	-
anilin + acetanilid + azobenzen + toluen	0,6	-
cyanid	0,6	-
vitamin B ₂	5	-
kulhydrater	65	-
som udtryk for totalindholdet af organisk stof COD (Chemical Oxygen Demand), max	650	-

For tilladelsen er i øvrigt aftalt følgende vilkår:

Spildevandet skal udsejles fra Esbjerg og udtømmes i dumpningsområdet 14 sømil

nord-vest af Helgoland. De nøjagtige positioner vil senere blive oplyst af miljøstyrelsen. Udtømningen skal foregå ved udhældning fra agter-

stavnen direkte ned i fartøjets kølvand under sejlads, således at der maksimalt udtømmes 200 t i timen med en hastighed af mindst 10 knob. Det er herved forudsat, at spildevandet dumpes fra et fartøj af en størrelse på mindst 900 bruttoregister-ton. Udtømningen skal foregå i dagslys eller under sådanne forhold, at det kan kontrolleres, at dumpningen foregår i det tilladte område. Inden udtømningen påbegyndes, og efter at den er afsluttet, skal der gives meddelelse til den myndighed, som miljøstyrelsen udpeger. Ved anvendelse af andre skibe skal udtømning foregå således, at der opnås en øjeblikkelig fortynding på 1/2000. Udhældningen må ikke foregå under tryk.

Miljøstyrelsen, eller hvem,

styrelsen måtte bemyndige hertil, skal have adgang til at udtage prøver af de lude, der dumpes, såvel på fabrikken i Grindsted, i Esbjerg havn og ombord i de fartøjer, der fra Esbjerg sejler ludene ud i Nordsøen, og i øvrigt adgang til at iværksætte videre fornødne kontrolforanstaltninger, herunder også i forbindelse med forskellige led i produktionsprocessen.

Værket fører en journal over, hvilke lude og hvilke mængder, der tilføres blandingstankene på værket, samt mængden af det bortkørte spildevand.

Værket påtager sig ansvaret for, at skibsføreren i skibsjournalen angiver, hvor og hvordan dumpningerne er foretaget, samt gør bemærkninger om vejr og vind.

Udskrift af nævnte journal

samt af skibsjournalen skal ugentlig indsendes til ministeriet for forureningsbekæmpelse, miljøstyrelsen, St. Kongensgade 45, 1264 København K, der i øvrigt straks skal underrettes, såfremt der under transport, oplagring eller dumpning indtræffer uheld.

Nærværende tilladelse er gældende i 6 måneder fra 1. april 1973, og fra denne dato vil al udtømning af spildevand i gruberne i Kjærgård plantage ophøre. Såfremt den nødvendige etablering af opsamlingsstanke m.v. ikke kan færdiggøres til denne dato, vil miljøstyrelsen være indstillet på at forlænge tilladelsen til udtømning i Kjærgård plantage, dog således, at udtømning ophører hurtigst muligt og senest 15. maj 1973. Tilladelsen omfatter kun

de ovennævnte stoffer i de anførte mængder.

Det er aftalt, at værket i samarbejde med miljøstyrelsen skal overveje foranstaltninger til indskrænkning af eventuelle fremtidige gener fra gruberne i Kjærgård plantage. Disse foranstaltninger udføres for værkets regning.

For så vidt angår diverse lude fra sovemiddel- og vitaminproduktionen, vil spørgsmålet om eventuel tilladelse til dumpning af disse være afhængig af udfaldet af en række undersøgelser, der for Grindstedværkets regning udføres af Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser. Resultatet af disse undersøgelser forventes at foreligge inden den 1. februar 1973."

III

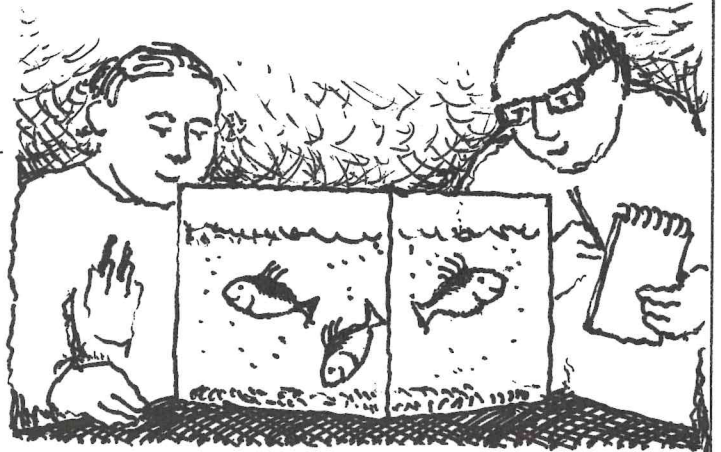
Undersøgelse af giftvirkningen

Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser's følgebrev til rapporten over Grindstedværkludenes akutte giftvirkning overfor fisk. Charlottenlund, den 19. februar 1973:

"Hr. direktør H. Odel
Miljøstyrelsen
St. Kongensgade 45
1265 København K.

Jeg har fra mag. Jan Boëtius, DF&Hs fysiologiske laboratorium modtaget en rapport om "toksikologiske forsøg med saltvandsfisk til belysning af akut giftvirkning af spildprodukter, der påtænkes dumpet i Nordsøen af A/S Grindstedværket". Jeg sender Dem hermed efter aftale rapporten - med følgende kommentarer:

1. De afprøvede lude er udleveret til DF&H uden specifikation af indhold og kemisk sammensætning, og uden oplysning om hvorvidt de er repræsentative for dumpningsprodukterne.
2. Som konklusion af forsøgene kan anføres, at ingen af ludene under de i rapporten beskrevne forsøgsbetingelser og i koncentration 1:2000 har akut giftvirkning over for hundestejler.
3. Det skønnes rimeligt at overføre denne konklusion på voksne saltvandsfisk af andre arter.
4. Det skal pointeres, at de udførte forsøg kun giver basis for et skøn over faren for akutte fiskedrab i forbindelse med dumpningen.
5. Det skal bemærkes, at akut giftvirkning er konstateret for visse af de afprøvede lude, når fisken udsættes for disse i koncentrationer, der er højere end 1:2000 (f. eks. 1:500).
6. En enkelt lud, K_D er afprøvet for reversibel eller irreversibel giftvirkning i koncentration 1:100. Det

fremgår af dette forsøg, at fisk, som i en vis tid har opholdt sig i opløsningen, og som derefter overføres til rent saltvand, vil dø efter nogen tids forløb.

7. Ovennævnte forsøg er et eksempel på et af de aspekter af et stofs giftvirkning over for fisk og andre organismer, som ikke har kunnet undersøges tilstrækkelig grundigt inden for den givne tidsfrist, og med de faciliteter DF&H for tiden råder over.
8. Det skal bemærkes, at de udførte forsøg ikke giver svar på følgende spørgsmål:
 - a) Om de undersøgte stoffer har en giftvirkning i svagere koncentration over længere tid.
 - b) Om de akkumuleres i fisk eller andre marine organismer.
 - c) Om de har giftvirkning over for plankton, andre hvirvelløse dyr (orme, muslinger, krebsdyr m. m.) og fiskeæg og larver.
 - d) Om ludene indeholder stoffer, der er tungt nedbrydelige eller kendt som akkumulerbare i levende organismer.

Venlig hilsen
sign. J. Møller Christensen

IV

Yderligere tilladelse

Anden dumpningstilladelse vedr. spildevand fra GV's sovemiddel- og vitaminproduktion. 10. april 1973:

"Grindstedværket A/S
Jens Baggesensvej 53
8200 Århus N

Ved ministeriet for forureningsbekæmpelses skrivelse af 22. november 1972 til Grindstedværket blev spørgsmålet om en eventuel dumpningstilladelse til 8 lude hidrørende fra værkets sovemiddel- og vitaminproduktion gjort afhængig af udfaldet af visse nærmere undersøgelser af disse lude ved Danmarks fiskeri- og havundersøgelser.

Resultatet af disse undersøgelser forelå med Danmarks fiskeri- og havundersøgelses rapport af 19. februar 1973. Denne rapport har herefter dannet grundlag for videregående undersøgelser blandt toksikologiske og levnedsmiddelvindenskabelige eksperter. Af disse eksperter udtalelser fremgår det, at 7 af de undersøgte 8 lude må betragtes som uskadelige for det marine miljø. For lud nr. 18's vedkommende har de sagkyndige imidlertid udtrykt betænkeligheder på grund af denne luds indhold af fenol, som indebærer en risiko for afsmagsproblemer, og denne lud vil derfor ikke umiddelbart kunne indgå under dumpningstilladelsen.

På grundlag heraf meddeler miljøstyrelsen herved under henvisning til de i ovennævnte skrivelse af 22. november 1972 indeholdte betingelser Grindstedværket tilladelse til at dumpe de omtalte lude med undtagelse af lud nr. 18.

Det samlede indhold af de lude der herefter indgår i dumpningstilladelsen fremgår af følgende oversigt:

Maximalt ca. 3500 m³ lude sammensat således:

uorganiske salte fortrinsvis natriumsulfat, natriumklorid og mindre mængder af de tilsvarende syrer samt natriumhydroxid..	400 tons
Natriumacetat + eddikesyre	75 "
Ethylalkohol.....	30 "
Methylalkohol.....	45 "
Butylalkohol.....	2 "
Natrium formiat.....	5 "
Barbitursyrederivater.....	3 "
Heterocykliske mellemprodukter til vitamin og sulfonamidfremstilling.....	13 "
Som udtryk for totalindholdet af organisk stof (COD) max.	490 tons.

Hvad angår lud nr. 18 mener miljøstyrelsen ikke på nuværende tidspunkt på grundlag af de ovenfor nævnte ekspert-udtalelser at kunne give dumpningstilladelse til denne. Miljøstyrelsen skal imidlertid udbede sig Grindstedværkets forslag til reduktion af ludens indhold af fenol til en uvæsentlig mængde med henblik på fortsatte overvejelser om ludens eventuelle omfattelse af en dumpningstilladelse.

sign. Helge Odel/J. F. Simony."

Grindal-episoden

1

Blokaden fortsættes!

Hentet fra dagbladet VESTKYSTEN den 26. juni. Overskriften lød: "Heftig reaktion blandt fiskerne".

Miljøminister Jens Kampmanns udtalelser om, at han ikke kan stå og se på, at 1100 arbejdere på Grindstedværket bliver arbejdsløse på grund af Esbjerg fiskernes blokade mod Grindal - samt Esbjerg byråds uvilje mod at behandle dumpningssagen, har affødt heftige reaktioner blandt fiskerne.

Fiskeskipper Ejlerth Silkjær, Esbjerg Fiskeriforening, siger, at han er spændt på at se, hvilket udspil miljøministeren vil foretage.

- Foreløbig må vi fiskere tage sagen koldt og roligt, idet jeg dårligt kan se, at Jens Kampmann vil kunne lægge sig ud med hovedparten af den danske offentlighed.

Det stærke ved fiskernes blokade er jo nemlig, at fiskerne har befolkningens sympati i denne sag, tilføjer Silkjær.

Der er også et sært paradoks i miljøministerens ord om beskæftigelsen på Grindstedværket. Er ministeren da ikke klar over, at Nordsøen er arbejdsplads for en halv snes tusinde danske fiskere - og at der efter sigende beskæftiges 5-7 mand i land for hver fisker på søen?

-Med hensyn til byrådets holdning til blokaden, må jeg sige, at Esbjergs fiskere har grund til at være dybt skuffede. Jeg var selv til byrådsmødet i aften i forventning om at høre en klar opbakning til fiskerne i Esbjerg. Fiskeriet har dog efter min mening stadig en vis betydning for Esbjerg by, og når borgmesteren i Grindsted klart har udtalt sig for Grindstedværket, kan jeg ikke se, hvad der forhindrer Esbjerg byråd i at støtte Esbjergs interesser i denne sag.

-Utvivlsomt ligger der forskellige politiske hensyn bag byrådets angst for at tage stilling til sagen, men jeg forbavses alligevel over, at Esbjerg byråd minus 4 medlemmer, er blandt de få i landet, der ikke støtter Esbjerg fiskerne, siger Ejlerth Silkjær. -Jeg kan i hvert fald forsikre, at blokaden fortsætter uanset Kampmanns og Esbjerg byråds opfattelse af den. Jeg tør endog sige, at aktionen vil være styrket, idet Kampmann og byrådet kun har sat fiskernes trang til at protestere yderligere i vejret, slutter Silkjær.

brøc-

2

GVs annoncer

Nedenstående er et uddrag fra den ene af to helsides annoncer GV indrykkede i en række dagblade torsdag den 5. juli. Et læserbrev i "Vestkysten" oplyste, at de tilsammen skulle have kostet værket 250.000 kroner.

Dette uddrag var det sidste afsnit på den første annonce-side og fungerede som en slags afsluttende appel/trussel trykt med større typer:

Derfor ligger Grindal i Esbjerg Havn den dag i dag, på 4. uge.

Tankene på værket bliver fyldt til randen før fabriksferien. Medarbejderne får ferie i morgen, produktionen standser, sådan som den ple-

jer i juli måned. Den 1. august vender godt 850 medarbejdere tilbage til Grindstedværket igen, til deres job.

Hvis ikke skibet er ude af Esbjerg Havn senest den 16. juli og kommer af med sin ladning, så tankene på vær-

Forskellige udtalelser og resolutionen fra "borgermødet i Grindsted lørdag den 7. juli, dagen efter at medarbejdernes ferie på Grindstedværket begyndte.

ket kan blive tømt, er der ikke ret meget arbejde for medarbejderne at vende tilbage til. Vi kan ikke fremstille vores produkter uden at der kommer spildevand. Og vi har idag ingen mulighed for at slippe af med det, hvis skibet ikke får lov at sejle ud.

Myndighederne har forhandlet med fiskerne i ugevis uden at de er kommet nogen vegne. Og vi har ventet og ventet, i håbet om en løsning. En eller anden løsning. Jens Kampmann har opfordret os til at rette en officiel klage over at man forhindrer os i at sejle ud med vores spildevand. Således at myndighederne kan gribe ind. Det vil vi så forfærdeligt nødtigt.

Vi har loven i hånden og videnskaben og myndighederne på vores side, det ved vi.

Men vi forstår fiskernes bitterhed over valget af udtømmingssted.

Og vi har respekt for de følelser, som vil rejse sig, hvis der bliver sat hårdt imod hårdt.

Det bør være muligt, mener vi, at forhandle sig frem til en løsning, som alle parter kan enes om, når sagerne nu står, som de står.

Det bør være muligt at finde et sted, hvor vi kan tømme vores spildevand, et sted som erhvervsfiskerne ikke lige netop anser for deres bedste fiskeplads.

Dette er en indtrængende appel til alle, som har med denne sag at gøre. Prøv at blive enige. Vi må have en afgørelse nu.

Og skulle det ikke lykkes, håber vi at den danske befolkning vil forstå os, den dag vi ikke har anden udvej end at bede myndighederne om hjælp til at komme ud af havnen med vores skib. AKTIESELSKABET GRINDSTEDVÆRKET.

På Grindstedværkets anden annonceside var "Loven om foranstaltninger mod forurening af havet med andet end olie" trykt med vejledende kommentarer.

Driftsingeniør Søren Kjærsgård, GV, indledte mødet og sagde blandt andet: "Grindstedværkets spildevand indeholder ikke tunge metaller som cadmium eller bly. Sagskundskaben siger, at spildevandet ikke skader ved udledning i havet. Vi har i Danmark måske verdens strengeste miljølov, og Grindstedværket efterlever den til punkt og prikke. Alligevel hindres vi i at nyde vor ret og vor fred. Skal folkettinget bestemme, hvad der er lov og ret, eller skal dette privilegium overlades til diverse aktivistgrupper?" (Vejle Amts Folkeblad den 9. juli)

Også civilingeniør Burgård Madsen havde noget på hjerte: "Hvordan kan regering og presse tillade denne lovløshed? Nu har vi i årevis fundet os i en konstant hetz, men hvorfor vender fiskerne sig ikke mod virksomheder i Holland og Tyskland, som forurener langt mere end Grindstedværket.

En fabrik hælder således hver dag 2000 tons ikke neutraliseret spildevand i havet, hvilket er langt mere end Grindstedværkets spildevand. Fiskerne forstår ikke

hvad det drejer sig om, og vi kan ikke give dem et kursus i kemi." (Også fra Vejle Amts Folkeblad den 9. juli)

Formanden for DASF i Grindsted, Kristian Brok, var også blandt talerne: "Det er en alvorlig sag for os. Halvdelen af vore medlemmer er ansatte på GV. I flere år havde virksomheden tilladelse til udledning i Kærgård Plantage. Så klagede turisterne over lugtgener, og der blev nedlagt forbud. Fiskerne hørte vi ikke et ord fra. Hvis der andre steder i verden var lige så skarp kontrol, som der er med GVs spildevand, ville vi hurtigt få fuldstændig rene have." (Vejle Amts Folkeblad den 9. juli)

Dagens hovedtaler var vel nok Grindsteds borgmester A. Chr. Andersen, der kørte frem med det helt store skyts: "Jeg har tidligere forsøgt at blande mig i debatten omkring Grindstedværket, men jeg er blevet mødt med så megen usaglighed fra presse, radio og TV, at jeg ikke fandt det formålstjenligt at fortsætte. Grindstedværket befinder sig i dag i en meningsløs situation. En situation, der kun skyldes

Borgmester A. Chr. Andersen på borgermødet

uvidenhed og ond vilje fra de kræfter, der hele tiden har forsøgt at skjule sandheden omkring Grindstedværkets spildevands-problem.

-Senest den 16. juli skal skibet sejle, hvis ikke nogle af jer medarbejdere skal stå arbejdsløse efter ferien. Jeg håber ikke, at det vil ske. Jeg nægter endnu at tro, at vi allerede har retsløse tilstande i Danmark. Der er dog fra myndighedernes side taget fat og på visse områder rejst tiltale mod dem, der har lavet urolighederne. Det er sket i sagen fra Hadsund, og det vil vel også ske med fiskerne fra Esbjerg. Man kunne nok blive betænkelig, hvis den slags ulovligheder skulle give resultater. Så er demokratiet i fare, og dets dage her i landet er snart talte.

/ Hr. statsminister Anker Jørgensen.

Ang.: Blokaden af Grindal i Esbjerg Havn.

Efter mødet i Esbjerg den 4. juli mellem repræsentanter fra fiskeriet og GV føler vi medarbejdere på GV nu, at vor arbejdsplads er i alvorlig fare.

Derfor stiller vi følgende spørgsmål:

Er vort demokratisk valgte folketing sat ud af spillet?

Denne tanke er nærliggende, når man, som i dette tilfælde må konstatere, at en pressionsgruppe kan gennemføre en ulovlig blokade, uden at der bliver grebet ind.

Har regering og folketing gjort sig klart, hvad følgerne kan blive?

Hvis denne udvikling i samfundet ikke bliver stoppet, kan vi som danske statsborgere forudse kaotiske og ulovlige tilstande.

Hvilke industrier og kommuner tør fremover investere store summer i miljøbeskyttende foranstaltninger, når efterlevelse af den nye miljølov ikke sikrer mod følgerne af ulovlige aktioner?

Hemmeligholdte omgælder af loven kunne let blive resultatet.

Kan man forvente, at industrier tør bygge eller udbygge virksomheder i Danmark under så usikre vilkår, og hvor mange virksomheder må imødesee hel eller delvis lukning?

Har vi som medarbejdere i en virksomhed, der efterlever loven, ikke et absolut krav på at vor og vore familiers eksistens ikke trues af en pressionsgruppes selv-tægt?

Vi beder regering og folketing erkende deres ansvar og sikre lovlige den beskyttelse, der må være en selvfølgelig ret i et demokratisk samfund.

Ovenstående er vedtaget af medarbejdere på GV med tilslutning af Grindsted by og kommune:

Emil Andersen, fællestillidsmand, Børge Pedersen, tillidsmand, K. E. Kristensen, indkøbschef, S. Kjærsgård, driftsingeniør, P. Herlev Sørensen, driftsingeniør, H. V. N. Jakobsen, driftsingeniør, Lis Møller, tillidskvinde, Frank Pedersen, lab. mester.

-Jeg håber da, at man er klar over denne fare. Der må således på kontant måde sørges for, at lov og orden opretholdes. Hvis ikke fiskerne omgående hæver blokaden, må regeringen og landets lovlige myndigheder gribe ind. Hvis ikke lovbruddet bliver hindret og de ansvarlige straffet, vil Danmark snart blive et samfund med anarki, hvor enhver kan gøre hvad han vil. Jeg tror at alle ville tabe derved. Også fiskerne i Esbjerg. For deres skyld vil jeg håbe, at de opgiver deres forehavende. Ellers er konsekvenserne uoverskuelige." (Jyllands-Posten den 8. juli)

Og ovenpå en sådan omgang kan man godt forstå at følgende resolution blev enstemmigt vedtaget:

4

Fiskerne om borgermødet

Fungerende formand for Esbjerg Fiskeriforening, Ejlerth Silkjærs reaktion på borgermødet i Grindsted.

"Der er intet ulovligt i det vi foretager os. Havnemyndighederne har ikke opfordret os til at fjerne kutterne, og det ville de vel gøre, hvis det var ulovligt. Vi har en hævdvunden ret til at beskytte vort erhverv.

-Det er klart, at der skal fremstilles medicinalvarer, men det må være mere vigtigt, at folk får sund føde. Jens Kampmann flytter blot problemet ved at tillade Grindstedværket at dumpe i Vesterhavet. Det kan ikke være rimeligt, at man flytter byrden over på andre erhverv.

-Spørgsmål: Eksperterne hævder at spildevandet ikke skader?

-De har absolut ikke undersøgt, hvilke følger det kan få senere. Vi mener, at der er tale om meget mangelfulde undersøgelser. Ingen ved, hvad der sker med ynglen. Vi har spurgt eksperterne,

men fået det svar, at ingen ved det.

-Hvorfor får Esbjergfiskerne ikke selv foretaget en undersøgelse?

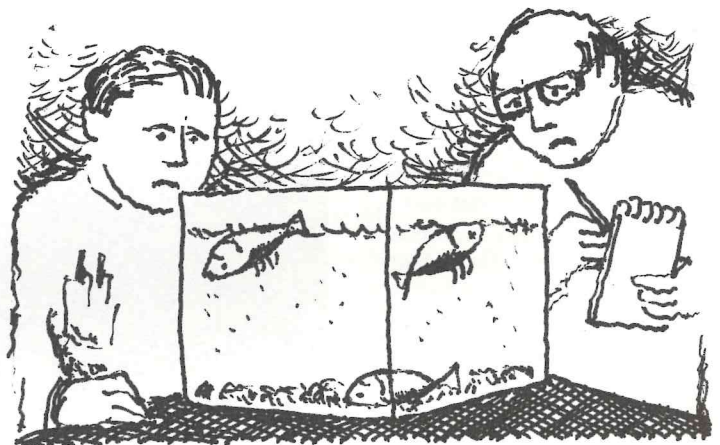
-Det siger vi kategorisk nej til med den begrundelse, at vi overhovedet ikke vil have nogen form for dumpning i havet. Vi ønsker ikke at få udledt stoffer, der ikke hører hjemme i havet. Grindstedværket kunne udmærket inddampe spildevandet og så kunne Kommunekemi destruere de faste stoffer. Det er kun et spørgsmål om penge." (Vejle Amts Folkeblad, den 9. juli)

-Jeg må af A. Chr. Andersens udtalelse slutte, at Venstre går ind for forurening af fiskepladserne. Eftersom traditionelt mange fiskere er Venstre vælgere, kan en sådan holdning godt tænkes at få konsekvenser." (Vestkysten den 9. juli)

4a

Forvanskede erklæringer

Kommentar af direktør for Danmarks Akvarium Arne Schiøtz om grundlaget for dumpningstilladelse. Fra Politiken den 10. juli.

I den meget komplicerede sag om Grindstedværkets dumpning har det eneste saglige holdpunkt været miljøminister Jens Kampmanns gentagne udtalelser om, at eksperter har erklæret, at spildevandet fra Grindstedværket i de koncentrationer,

der er tale om, er ugiftigt. Men det har eksperterne jo slet ikke udtalt, minister Kampmann. Det er betænkeligt, hvis man træffer en beslutning om dumpning på et forkert grundlag, men det er efter min mening langt mere betænkeligt, hvis politikere

forvansker og ændrer ekspertudtalelser efter deres politiske behov.

Da Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser blev spurgt om, hvorvidt Grindstedværkets spildevand i visse koncentrationer er giftigt for dyrelivet, svarede man, at dette spørgsmål ikke kunne besvares med de primitive laboratoriefaciliteter man har. Man disponerer over et vand-system ved Danmarks Akvarium indrettet til helt andre formål, i forvejen belastet med mange dyr og mange urenheder, og har slet ikke de faciliteter, som må være nødvendige for at lave en sådan undersøgelse, nemlig muligheden for at holde sarte, følsomme dyr i live i lang tid. Først når man kan det, vil man kunne undersøge giftvirkningerne - også langtidsvirkninger - på forskellige organismer. I stedet besvarede man et langt mere begrænset spørgsmål, nemlig om de akutte giftvirkninger på en enkelt overordentlig robust art, hundestejlen. I den rapport som blev afgivet til miljøstyrelsen, blev taget så mange forbehold, at den vist nær-

mest bør læses som en advarsel mod dumpning.

På et eller andet sted mellem miljøstyrelsen og miljøministeren er sket en radikal ændring af denne rapport. Hvis miljøminister Kampmann kender rapporten, udtaler han sig imod bedre vidende, kender han den ikke er han blevet vildledt af sine embedsmænd.

Man kan måske undre sig over, at involverede biologer ikke selv har sagt fra, men de er alle tjenestemænd og må derfor meddele sig gennem andre kanaler end de offentlige.

Sagen om Grindstedværket vil ikke blive den eneste i Danmark. Vi vil få flere og flere. Der kan måske være politiske og erhvervsmæssige hensyn, som gør det sagligt rigtigt at dumpe. Måske må vi se i øjenne, at Nordsøens fiskeri ikke kan opretholdes med den stigende forureningsgrad. Men det er helt uacceptabelt, at politikere bruger forvanskede ekspertudtalelser som et alibi at skjule sig bag, når rent politiske beslutninger skal tages.

ganisk kemi ved Danmarks Tekniske Højskole Christian Pedersen i februar 1972 en undersøgelse af affaldsstofferne fra fabrikken. Denne undersøgelse medførte, at Grindstedværket omlagde flere processer og indførte nye rensningsforanstaltninger, så flere stoffer ikke længere behøvede at blive udledt.

Derpå kunne en væsentlig del, nemlig 8000 kubikmeter spildevand, uden videre dumpes. Resten, 3500 kubikmeter, ønskede ministeriet undersøgt ved et begrænset forsøg på Danmarks Akvarium.

Direktør Schiøtz kan derfor ikke udtale sig om spildevandet i almindelighed, tilføjede Jens Kampmann.

Ud over disse undersøgelser har miljøstyrelsens egne biologer gennemgået sagen, og sagkyndige toksikologer bl. a. professor Dal-

gård-Mikkelsen har udtalt sig i sagen.

Den helhedsløsning, der er truffet om spildevandet med tilladelserne til dumpning indebærer at der allerede nu fra værkets side er ofret mere end 200 mill. kr. (citatet er rigtigt, men sandsynligvis kan beløbet ikke være mere end ca. 20 mill. kr. Red.) på rensningsforanstaltninger. Det vil sige, at Grindstedværkets spildevand er rensset i en grad, der langt overstiger det, der tidligere har været tilfældet, sagde Jens Kampmann.

Han sluttede med at sige, at han ikke anser dumpning i Vesterhavet for at være en endelig løsning. Derimod må øget intern rensning, genanvendelse af stoffer og destruktion på kommuneke-mi indgå i den fremtidige løsning af værkets spildevandsproblemer.

5 A. Chr. Andersen tilfreds

Borgmester A. Chr. Andersen, Grindsted, kommenterede torsdag den 12. juli i Vestkysten "Atlantehavsløsningen".

"Jeg er tilfreds med, at der er kommet en løsning, så Grindstedværket uanfægtet kan arbejde videre", udtaler folketingsmedlem, borgmester A. Chr. Andersen. - Om det så er en saglig afgørelse, der er truffet, kan

vel diskuteres, men nu kører det, og jeg håber, at der er skabt ro om Grindstedværkets forhold, så man kan foretage den investering og udbygning, som man har planlagt og i det omfang dette har været planlagt."

6 Jens Kampmann tilbageviser

Miljøministeren kunne selvfølgelig ikke sidde Arne Schiøtz' udtalelser om forvanskning af rapporten fra Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser overhørig. (Vestkysten den 11. juli)

Miljøminister Jens Kampmann svarede i går, at han klart måtte dementere, at der skulle være sket nogen radikal ændring af den videnskabelige rapport. . . . Kampmann tilføjede, at der ligger

flere undersøgelser end denne til grund for tilladelsen til dumpning end denne ene.

Således udførte kemiprofessor ved Danmarks Farmaceutiske Højskole Bodil Jerslev Lund og professor i or-

7 Tilladelse til Atlant-dumping

De på pressemødet den 21. juli offentliggjorte betingelser for den nye dumpningstilladelse til Atlanterhavet.

Grindstedværket A/S
Jens Baggesensvej 53
8200 Århus

Ved skrivelser af 22. november 1972, 10. april 1973 og 8. juni 1973 meddelte ministeriet for forureningsbekæmpelse, departementet og miljøstyrelsen en midlertidig tilladelse til dumpning af nærmere angivne dele af Grindstedværkets spildevand i Nordsøen.

Det samlede, maximale indhold i de lude, der blev tilladt dumpet i en halvårsperiode, fremgår af følgende oversigt:

Maximalt 8000 m³ lude

Uorganiske salte, fortrinsvis natriumklorid, og mindre mængder af de tilsvarende syrer samt natriumhydroxid, således at surhedsgraden holdes inden for et af miljøstyrelsen fastsat område	ton	1360
Natriumacetat og eddikesyre		360
Ethylalkohol		12
Myresyre		7
Sulfanilsyre og sulfonamider		7
Malonsyre og sur malonester		10
Anilin + Acetanilid + azobenzen + toluen		0,6
Cyanid		0,6
Vitamin B ₂		5
Kulhydrater		65
Som udtryk for totalindholdet af organisk stof COD (Chemical Oxygen Demand) Max.		650

Herudover blev der givet tilladelse til dumpning i en halvårsperiode af maksimalt 3500 m³ lude sammensat således:

Uorganiske salte, fortrinsvis natriumsulfat, natriumklorid og mindre mængder af det tilsvarende syrer samt natriumhydroxid	ton	400
Natriumacetat + eddikesyre		75
Ethylalkohol		30
Methylalkohol		45
Butylalkohol		2
Natriumformiat		5
Barbitursyrederivater		3
Heterocykliske mellemprodukter til vitamin- og sulfonamidfremstilling		13
Som udtryk for totalindholdet af organisk stof (COD) max.		490

Ved et møde den 11. juli 1973 har repræsentanter for Grindstedværkets ledelse over for ministeren for forureningsbekæmpelse erklæret, at tilladelsen til dumpning i Nordsøen ønskes fastholdt, men at man indtil videre er villig til at dumpe spildevandet i Atlanterhavet. Grindstedværket har herved lagt vægt på, at der nu skabes ro omkring virksomhedens spildevandsproblemer i dens fremtidige virke. Ministeren for forureningsbekæmpelse har herefter bedt miljøstyrelsen, efter de nødvendige for-

handlinger om at fastsætte en position for dumpning i Atlanterhavet. Ministerens anmodning til miljøstyrelsen hviler på den udtrykkelige forudsætning, at dumpningen fortsat sker efter Oslokonventionens regler som omfattet af den danske dumpningslov af 1972.

For at sikre, at beskyttelsen af Nordsøen ses i et bredere perspektiv, har ministeren samtidig taget initiativet til, at der bl. a. med fiskeriets organisationer og Industrirådet indledes et samarbejde om de krav, der må stilles til det spildevand, der tilføres Nordsøen.

Med henblik på flytningen af dumpningsstedet blev der den 12. juli 1973 i miljøstyrelsen afholdt en drøftelse med direktøren for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser samt Københavns Universitets Institut for Fysisk Oceanografi. På mødet drøftedes mulighederne for fastlæggelse af dumpningsposition samt de fremgangsmåder, som kunne anvendes ved dumpning i Atlanterhavet.

Det blev oplyst, at saltholdigheden i de lude, som var omfattet af tilladelse af 22. november 1972 og 10. april 1973 oversteg saltholdigheden på de mulige dumpningspositioner i Atlanterhavet i betydelig grad. Forskellene i vægtfylde ville medføre, at spildevandet ville synke så hurtigt gennem de øvre dele af havet, at dumpning uden forudgående fortynding ville være forsvarlig på positioner med dybder på omkring 4000 meter og derover.

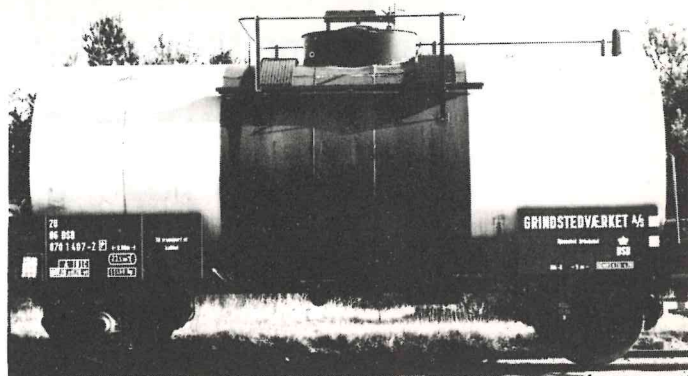
På dette grundlag optog miljøstyrelsen på et efterfølgende møde den 12. juli 1973 drøftelser med formanden for Danmarks Havfiskeriforening, formanden for Esbjerg Fiskeriforening samt med repræsentanter for Grindstedværket. I mødet deltog endvidere direktøren for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, som påpegede, hvorledes man ud fra hensynet til dyre- og plantelivet samt til fiskeriet kunne fastlægge dumpningspositionen. Ud fra disse kriterier blev der mellem fiskeriorganisationerne, Grindstedværket og miljøstyrelsen opnået enighed om fastlæggelsen af dumpningspositionen i Atlanterhavet, om fremgangsmåden ved dumpningerne samt om de kontrolforanstaltninger, som skulle iagttages i forbindelse med dumpningerne.

I overensstemmelse med ovenstående skal man herved meddele, at miljøstyrelsen kan tiltræde dumpning i Atlanterhavet på følgende vilkår:

Dumpningsstedet fastsættes til et område i Atlanterhavet afgrænset af følgende positioner:

48° 00', nordlig bredde - 12° 00', vestlig længde
47° 00', nordlig bredde - 10° 20', vestlig længde
46° 55', nordlig bredde - 13° 00', vestlig længde
46° 10', nordlig bredde - 11° 10', vestlig længde

Dybden på den pågældende position er mellem 4000 og 5000 meter.

Foreløbig skal 15.500 m³ lude transporteres i tankvogne af denne type til havnen i Esbjerg.

Ludene skal være forbehandlet således, at de ikke indeholder noget af de i Oslokonventionen liste I nævnte stoffer, og at grundstofferne antimon, arsen, beryllium, bly, kobolt, nikkel, selen, thallium, tin, titan, vanadin eller zink ikke forekommer. Ludene må ikke indeholde vandopløselige stoffer og ingen lud må indeholde mere end 1 0/00 cyanid.

Tilladelsen er endvidere betinget af, at koncentrationerne af de anførte stoffer ikke overskrider maksimalværdier såvel i de enkelte lude som i de ludblandinger, der dumpes. Miljøstyrelsen fastsætter nærmere analytiske specifikationer.

For så vidt Grindstedværket som følge af en produktionsudvidelse måtte ønske at få tilladelse til dumpning af yderligere mængder af de i nærværende tilladelse omhandlede eller beslægtede lude, forudsætter miljøstyrelsen, at andragende herom indsendes ledsaget af så udførlige oplysninger, at de indtil da indhøstede erfaringer vedrørende spildevandsrensning og erfaringer i forbindelse med dumpningen kan indgå som led i sagsbehandlingen.

Miljøstyrelsen, eller hvem, styrelsen måtte bemyndige hertil, skal have adgang til at udtage prøver af de lude, der skal dumpes, såvel på fabrikken i Grindsted, i Esbjerg Havn og ombord i de fartøjer, der fra Esbjerg sejler ludene ud i Atlanterhavet, og iøvrigt adgang til at iværksætte videre fornødne kontrolforanstaltninger, herunder også i forbindelse med forskellige led i produktionsprocessen.

Værket fører en journal over, hvilke lude og hvilke mængder der tilføres blandingstankene på værket, samt mængden af det bortkørte spildevand.

Værket påtager sig ansvaret for, at skibsføreren i skibsjournalen angiver, hvor og hvordan dumpningerne er foretaget, samt gør bemærkninger om vejr og vind.

Udskrift af nævnte journal samt af skibsjournalen skal indsendes til ministeriet for forureningsbekæmpelse, miljøstyrelsen, St. Kongensgade 47, 1264 København K., der i øvrigt straks skal underrettes, såfremt der under transport, oplagring eller dumpning indtræffer uheld.

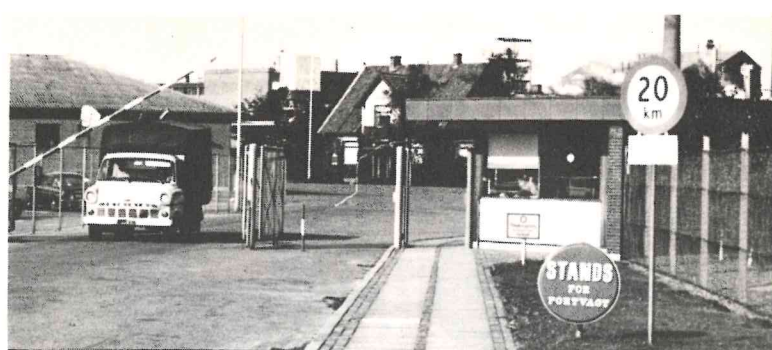
Det er endvidere en betingelse, at der i forbindelse med dumpningen skal foretages en kontrolpejling på radiostation, således at oplysning om positionen umiddelbart tilstilles Grindstedværkets speditør, som underretter miljøstyrelsen og Esbjerg kommunes levnedsmiddellaboratorium herom. Såfremt disse kontrolforanstaltninger viser sig utilstrækkelige, forbeholder miljøstyrelsen sig at stille ændrede vilkår.

Under hensyn til det ovenfor nævnte om betydningen af spildevandets vægtfylde ved dumpning på positioner med stor dybde, skal det meddeles, at Grindstedværket for den enkelte dumpning kan vælge den fremgangsmåde at lade dumpningsfartøjet udtømme ludene ufortyndet, såfremt fartøjet ikke befinder sig i fart.

Såfremt denne fremgangsmåde ikke ønskes anvendt, skal udtømningen foregå således, at der opnås en øjeblikkelig fortynding på 1/2000. En sådan dumpning skal foretages i dagslys.

Det skal endelig meddeles, at tilladelsen er gældende indtil videre, dog at miljøstyrelsen efter et tidsrum af 6 måneder på baggrund af de med dumpningen indhøstede erfaringer og de fortløbende undersøgelser vil tage tilladelsen op til fornyet overvejelse.

Helge Odel/J. F. Simony

8 GV som 'Prügelknabe'

Jens Kampmann svarer i folkettinget på en forespørgsel om "Hvorfor specielt Grindstedværket skal være Prügelknabe i forureningsbekæmpelsen?". (Vestkysten den 31. juli).

Miljøbeskyttelse er en løbende proces, hvor man gradvis må søge at nå frem til de bedst mulige miljømæssige løsninger. Ligesom der nu er nået en miljømæssig rimelig løsning på Grindstedværkets spildevandsproblemer, er jeg overbevist om, at man vil kunne opnå mærkbare og afgørende forbedringer også for andre virksomheders vedkommende. I denne henseende vil den nye miljølov betyde et stort fremskridt. . . . Der findes, oplyser ministeren, en lang række virksomheder, der bortskaffer deres spildevand på forskellig måde til vandløb, søer og havområder, eller virksomheder, hvis spildevand er af tilsvarende art eller mere belastende for recipienterne end GVs spildevand.

Som eksempler nævnes foruden medicinalvirksomheder: Den øvrige kemiske industri herunder f. eks. petrokemisk industri og kunstgødningsfabrikker, samt olieaffinerier og gasværker, ligesom cellulose- og papirfabrikker, spritfabrikker, gærfabrikker, kartoffelmels- og sukkerfabrikker samt mejerier, slagterier og fiskemelsfabrikker kan give anledning til særlige spildevandsproblemer.

Minister Jens Kampmann nævner en række af særlige omstændigheder, der påkaldte stor interesse om GVs affaldsproblemer: GVs placering inde i landet og placeret ved en meget sårbar recipient, nemlig Grindsted-Varde Å. Den tidligere særlige

bortskaffelses måde med spildevandet transporteret i tankvogne til gruber i Kjærgård Plantage og den deraf følgende store gene. Derfor fandt ministeren det allerede straks efter oprettelsen af miljøministeriet nødvendigt at tage denne sag op til behandling for at bringe generne til ophør og finde en miljømæssig forsvarlig løsning. Muligheden for indgriben fra ministeriets side var ganske specielt for GV og tilsvarende muligheder består ikke for de mange andre virksomheder, hvis spildevandsudledning sker til vandløb og havområder. Her er forholdene reguleret alene ved reglerne i vandløbslovgivningen. Denne lovgivning giver ikke tilfredsstillende muligheder for en hensigtsmæssig regulering af sådanne forhold. En uafhængig myndighed som landvæsenskommissionen er i et moderne dynamisk samfund ikke det rette forum for den interesseafvejning, der er knyttet til disse spørgsmål. Hertil kommer de begrænsede muligheder for koordinering og styring fra centralt hold. . . k. r.

Endvidere udtalte miljøministeren, at efter den nye miljølovs ikrafttræden vil sådanne muligheder være tilstede.

Jens Kampmann mente, at grunden til at GV i særlig grad har været genstand for opmærksomhed skyldes en række særlige forhold samt det, at spildevandet bortskaffes ved dumpning.

Problemet er ikke løst.

Grindstedværkets problem er løst.

Vestkyst-fiskernes øjeblikkelige problem er løst.

Men forureningsproblemet er ikke løst.

To videnskabsmænd har lavet begrænsede eksperimenter med spildevandet og hundestøjler.

Miljøminister Kampmann tolker deres resultater som videnskabens grønne lys for dumpning.

Direktøren for Danmarks Akvarium, Arne Schiøtz, tolker samme rapport som en advarsel mod dumpning og støtter fiskernes frygt.

Ingen er blevet klogere med hensyn til spildevandets giftighed.

Alligevel »løses« problemet ved dumpning.

Industrisamfundet »løser« sine problemer ved at skubbe dem længe og længere væk.

Ligger der et hav bag Atlanterhavet?

Vi mennesker må have interesse i at bevare vore omgivelser levende.

Vi må protestere mod løsninger, som kun tager hensyn til erhvervenes økonomiske interesser.

Når spørgsmålet om spildevandets indhold af gift stadig er uafklaret, kan vi ikke acceptere en dumpning, bare fordi den ikke umiddelbart rammer et erhverv på pengepungen.

Vi må være sikre på, at de stoffer, der ledes tilbage til naturen, virkeligt er ufarlige.

Problemet med Grindstedværkets spildevand er kun et enkelt af mange, lige så alvorlige, spildevandsproblemer.

Hvis ingen protesterer, vil vi opleve, at lignende problemer forbliver uløste på samme måde.

NOAH protesterer!

Kan vi bruge havet som skraldespand?

Mange tror, at industriaffald ikke forurenar, når det dumpes langt ude i Atlanten. Men så simpelt er det ikke.

I havet er der en mængde levende kredsløb i en sårbar balance.

I de store have dannes plankton.

Havets plankton er føde for havets dyreliv. Fra havet får vi 20 pct. af jordens fødevarerprotein.

Havets plankton producerer 50 pct. af jordens ilt. Ilt er grundlaget for jordens dyreliv.

Forgifter vi plankton trues havets ilt- og proteinproduktion.

Fåborg: J. K. Groth, Teglværksvej 2, 5600 Fåborg - tlf. 09-610686.

Galten: Arne Vinter Nielsen, »Vestergaard«, Langelinie 15, Skørring, 8484 Galten.

Gladsaxe: Peter Ankerfeldt, Peder Hesselsvej 50, 2880 Bagsværd - tlf. 9866549.

Greve: Kollektivt, Kornager 4, 2870 Greve Strand - tlf. 904865.

Helsingør: Poul Middelboe, Stengade 1 D, 3000 Helsingør.

Hobro: Johannes Joensen, Gyvelvej 12, Hørbj, 9500 Hobro.

Horsens: Ebbe Schrøll, Drøsselsvej 1 D, 3000 Helsingør.

Horsens: Willy Nielsen, Hørbjvej 12, Hørbj, 9500 Hobro.

Den torsk, du sætter på middagsbordet, har i sit liv, ødt mange sid. Hver sid har sat masser af fiskelavrer til livs. Fiskelavrer lever af et utal af krebsdyr. Krebsdyrene har fortæret enorme mængder af plankton.

Det er et eksempel på en fødekæde. I fødekæder ophobes miljøgifte som PCB, kvikselv, DDT og mange flere.

Et kg torsk har ophobet miljøgifte fra 10 tons plankton isig.

Hvor langt væk er Japan?

Der udledes i dag et utal af stoffer, hvis giftighed vi ikke kender.

For at undgå forurening af vore egne vande, har en industri nu fået tilladelse til at sejle kemisk affald udenfor territorialgrænsen. Ingen ved endnu, hvordan industrisamfundets affald vil gribe ind i havets naturlige balance.

Hvornår ved vi det?

I Japan ved de det desværre i dag.

Hvorfor løber vi risikoen?

Vi må ikke give op.

Overalt i Danmark arbejder NOAH-grupper på at bekæmpe forureningen af søer, åer og havet.

F.eks. har NOAH/Århus og NOAH/Kolding gjort en stor indsats for at forhindre deres byer i at »løse« spildevandsproblemet efter det forlængede rørs princip.

Når spildevand ledes ud på dybt vand og blandes godt op med vand og dermed med andres spildevand, så bliver det svært, at påvise den enkelte kommunes ansvar.

Både i Århus og Kolding blev det til en investering i et langt rør.

I Holbæk fjord, Karrebæk fjord, Køge bugt og Storstrømmen bliver det...

Mens myndighederne vasker deres hænder og eksperterne foretager dyre undersøgelser, fanger fiskerne syge og forgiftede fisk.

Debatten skal fortsætte.

Hvad er NOAH?

NOAH startede i 1969 som en anti-forureningsgruppe. Nu arbejder vi med alle forhold, som har betydning for menneskets miljø.

Vi undersøger og oplyser om forurening, råstof-, energi-, og fødevarerressourcer i sammenhæng med befolknings- og forde- lingsproblemer.

Navnet NOAH har vi valgt, fordi det var navnet på en mand, der ved en tidligere lejlighed arbejdede for arternes overlevelse på jorden.

Sådan arbejder NOAH.

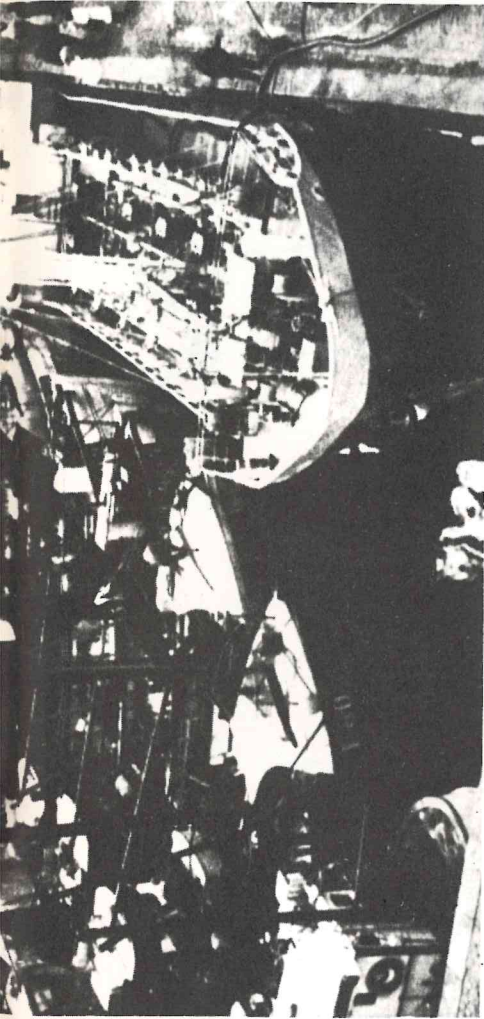
Medlemmer af NOAH er alle, der i en af lokalgrupperne er aktive i overensstemmelse med NOAHs formål.

I lokalgrupperne er der ingen bestyrelse.

Alle beslutninger tages i fællesskab og ansvaret er ligeligt fordelt på hvert enkelt medlem.

Vi der arbejder i NOAH er lige så forskellige, som de mangear- tede områder vi arbejder med.

Kun på et punkt er vi ens: vi vil gøre en indsats for at beskytte vores truede miljø.

NOAH skriver bøger og et blad.

En af NOAHs vigtigste opgaver er at informere om miljøpro- blemer. Det er blevet til en række udstillinger rundt om i landet og udgivelse af en række bøger, pjecer og et blad.

Nogle oplysninger om den jord, vi sammen lever på. (NOAHs hvidbog om hvad forurening er og forslag til løsning af problemerne). 140 ill. sider, 10 kr.

Det kunne være skønt.

(Billedbog og fakta om bilen, kollektiv transport og bymiljø). 102 ill. sider, 8 kr.

Forurening, tegning og tekst.

(Et forsøg på at placere forureningsproblemerne i deres politiske sammenhæng). 49 sider, 4,50 kr.

Miljøpolitik i EF.

(Påviser, at »løsningen« af miljøproblemerne i EF ikke må an- fægte det overordnede princip, der hedder økonomisk vækst). 45 sider, 3 kr.

Kvikselv.

(Emnebog om ressourcer, forbrug og forurening). 76 sider, 8 kr.

Energi og udvikling i økosystemer.

(Emnebog om udviklings- og balancesystemer i naturen). 185 sider, 11 kr.

Det forurenede Japan.

(Oversættelse af den japanske miljøgruppe Jishu-Kozas rapport. En advarsel til den del af verden der følger samme udviklings- om grænser for vækst.

(Artikler om økologi, klassekamp, EF og revolution). 48 sider, 5 kr.

NOAH-bladet.

Der er, indtil nu, udkommet 22 NOAH-blade.

Redaktionen går på skift, så man kan læse om det, der sker i de forskellige lokalgrupper.

NOAH-bladet koster 15 kroner for et abonnement på 6 numre.

Sådan får du bøger og blade:

Bøgerne og bladet fås ved indsendelse af ovennævnte beløb til giro 160039, NOAH, Kompagnistræde 37 o.g., 1208 København K.

Skriv på »kupon til modtageren« hvad du ønsker tilsendt.

NOAH har brug for dig.

Her er en liste over alle de lokal-grupper, der arbejder for sagen i dag. I lokal-gruppen kan du være med til at bekæmpe forre- nelsen. Det er sikkert også en lokal-gruppe, der hvor du bor. Ellers kan du være den, der starter en.

Vores miljø har brug for din hjælp.

Albertslund: Benny Klausen, Fiskerhusene 40, 2620 Albertslund - tlf. 642119

Amager: Kristen L. Christensen, Uplandsgade 30, v. 405, 2300 København S.

Ansager: Jens Kjer Larsen, Fuglebakken 5 6823 Ansager.

Ballerup: Berit van Arkens, Skovvej 115, 2750 Balletup - tlf. 974551.

Birkerød: Projekt Hus, Mantriusvej, 3460 Birkerød.

Borup: Henrik Madsen, Magteskovvej 3, Gammelrød, 4140 Borup.

Brødskov: Birthe Husted Rich, Præstehuset Nr. Herlev, 3340 Brødskov.

Charlottenlund-Hellerup: Caspar Krause, Kongeledet 20, 2920 Ctl. - tlf. OR 7743.

Christianshåb: Ebbemortensen, Skolen, 3951 Christianshåb, Grønland.

Egebjerg: Per Bylund Andersen, Flippavej 11, Hundstrup, 5762 V. Skerninge.

Fensmark (Næstved), Jacob Bang, Chr. Wintersvej 8 A, Fens- mark, 4700 Næstved.

Fredericia: Palle Svingsholm, Skolevænget 7, 7000 Fredericia.

Frederiksberg: Lars F. Andersen, Valhøjvej 7, 2. th., 2500 Valby - tlf. 308632 el. 648342.

Hvidovre - tlf. 784535.

Kalundborg: Inger Buckhave, Hestehavebakken 100, 4400 Kalundborg.

Kolding: Katrinegade 21, 6000 Kolding.

København + Sekretariatet: Kompagnistræde 37 o.g., 1208 KbH. K - tlf. 156052, giro 160039.

Køge: Lis Larsen, Irisvej 14, 4600 Køge - tlf. 03-656521.

Lyngby: Lise Dyrh, Hartmannsvej 14, 2800 Lyngby.

Maribo: Carsten Schou, Alstrup pr. 4840 Nr. Alslev.

Middelfart: Asger Christensen, Kvedevænget 16, 5600 Middelfart.

Nakskov: Erik Bjarnøe Hansen, Kløvrøvet 54, 4900 Nakskov.

Nyborg I: Jørgen Chr. Østerby, Dyrrehavevej 24, 5800 Nyborg.

Nyborg II: Jens Ellegaard, Præstevænget 41, 5800 Nyborg.

Nykøbing F: Lotze Monberg, Parkvej 14, 4800 Nykøbing F.

Nykøbing Mors: Kristen Jensen: Vodstrup, 7900 Nykøbing M - tlf. 077-21952

Næstved: Keld Olsen, Gl.Fodbygaard, 4700 Næstved - tlf. (03)745003.

Odense: Judith Madsen, Fåborgvej 158, 5250 Fruens Bøge.

Randers: Fredscentret, Vester Altanvej 40, 8900 Randers.

Ringkøbing: Peter Schiøtt, Øster Strandgade 4, 6950 Ringkøbing.

Roskilde Universitetscenter: Hus 2, Gr. E. 2, 4000 Roskilde.

Rudkøbing: Jesper Kjeldsen, Strandbakken 20, 5900 Rudkøbing.

Rønne: Rolf Stenderup Larsen, Grønnegade 22, 9700 Rønne.

Silkeborg: Eva Just, Sejsvej 17, 8600 Silkeborg.

Skårup: Torkil Sørensen, Oluf Ringsvej 10, 5881 Skårup - tlf. (09)231349.

Slagelse: Ole Nordfang, Christiansgave 3, 4220 Korsør.

Sundbyerne: Ole Pedersen, Rødegård 14, 1.th., 2300 Købh. S.

Svanke: Heather Goldenberg, Ved Parken 5, 3740 Svanke.

Svendborg: Bo Jensen, Vindebyvej 90, Vindeby, 5700 Svendborg.

Søborg: Inger Hannibal, Søborg Torv 3, 2860 Søborg.

Sønderborg: Inger Christensen, c/o Botfeldt, Slotzet, 6440 Aursøstenborg.

Tølløse: Sten Vermland, Stenstrupvej 55, 4380 Kirke-Eskilstrup.

Tønder: Jørgen Olsen, Leos allé 24, 6270 Tønder.

Vordingborg: Inge-Lise Forfang, »Trehøje Hus«, 4760 Vordingborg.

Åbenrå: Otto Drimer, Løjtkirkeby 23, 6200 Åbenrå.

Ålborg: Bente Thomassen, Nordtoft 24, 9000 Ålborg - tlf. (08)181950.

Århus: Vester allés Kaserne, opg. 5, 1., 8000 Århus C - tlf. (06)130886 el. (06)126239.

Hjælp os med at betale denne annonce.

NOAH kunne ikke sidde stille og se debatten om industriens spildevandsproblemer og levnedemiddelproduktionen dø hen.

Derfor har en gruppe af NOAH-medlemmer garanteret for pen- gene til indrykning af denne annonce.

Hvis du går ind for vores synspunkter og vil støtte en videre debat om miljøproblemerne, vil vi være meget taknemmelige for lidt økonomisk hjælp.

Send os et beløb på giro 160039, NOAH, Kompagnistræde 37 o.g., 1208 København K.

Det er desværre dyrt, at ha' en mening i dag.

NOAH tager de mangt
der støttede vore synspunkter
- også økonomisk.

NOAH

JAMEN, HVIS VI IKKE MÅ
UDLEDE VORES SPILDEVAND
ER VORES PRODUKTION
IKKE RENTABEL - SÅ
KAN VI IKKE FÅ VORES
STORE UDBYTTE

SÅ MÅ VI FYRE
ARBEJDERNE OG DE
GÅR SÅ ARBEJDSLØSE
- OG ER EN BELASTNING
FOR SAMFUNDET

OG - VENNER - SÅ
KAN I JO NOK SE,
AT DET ER MEGET
BEDRE, HVIS VI
KAN FÅ SAMFUNDET
TIL AT BETALE FOR
RENSNINGEN AF
VORES SPILDEVAND

VI KAN JO OGSÅ GODT
LIDE RENT VAND - MEN
VORES UDBYTTE SKAL VI
HAVE - OG DET SKAL
VOKSE OG

VOKSE

STOP

BRUNO - 74

Efter i flere år at have været genstand for stor opmærksomhed på grund af forureningen af Varde - Grindsted Å, udledningen i Kærgård Plantage og til sidst på grund af til-ladelsen til dumpning i Nordsøen, efter utallige protester fra folk, som har været generet af værkets forurening, og efter lige så mange retsmøder, landvæsenskommissionsmøder og sidelange avisskriverier har GV stort set fået løst sine forureningsproblemer. Men så længe der sker dumpning af spildevand i Atlanten og så længe der udledes spildprodukter til Grindsted Å må daværende miljøminister Jens Kampmanns udtalelser om "en miljømæssig rimelig ordning" anses for en mild overdrivelse.

Grindstedværket er kun et eksempel ud af mange lige så alvorlige forureningsproblemer. Navne som Køge Bugt, Limfjorden, Lillebælt og Fredericia viser, at industrier landet over stadigvæk kan udlede deres forurenede spildevand ukontrolleret. Lad os derfor, med henblik på at afsløre det samfundssystem, hvor private profitinteresser går forud for miljøhensyn, lade nye "Grindstedaffærer" opstå landet over og trække andre ynkelige "Prügelknaber" frem af skidtet.